

Bankers bruk av årsregnskapet som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering

- en undersøkelse av bankene i Tromsø

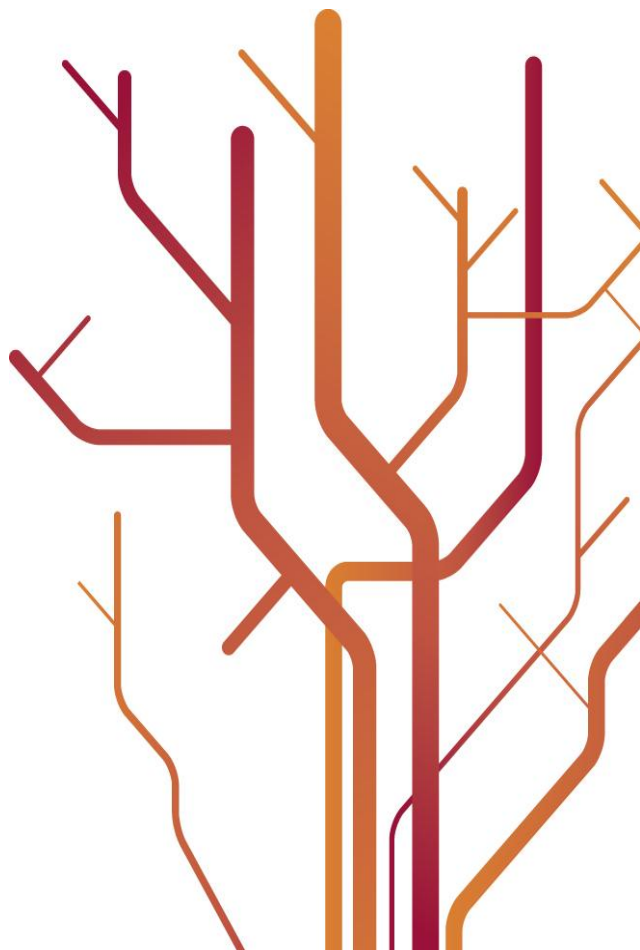

Cecilie Lundblad og Maren Remmen

Masteroppgave i økonomi og administrasjon

- studieretning regnskap

Juni 2012

FORORD

Denne masteroppgaven markerer slutten på vår tid som studenter ved Handelshøyskolen i Tromsø. Det har vært mange fine og lærerike år, og vi har blitt kjent med mange flotte mennesker - både forelesere og andre studenter.

Vi vil benytte anledningen til å takke våre ”samarbeidspartnere” i masteroppgaveprosessen: Takk til alle bankene i Tromsø som bidro med informasjon til vår undersøkelse, og spesielt informantene som tok seg tid til oss. Vi takker også våre eminente veiledere, Bjøen Sælen, Finn-Steinar Heimly og Henning Sollid som var til stede med konstruktive råd og mangfoldige fredagskonsultasjoner gjennom hele semesteret. Vi retter også en takk til alle de trivelige medstudentene vi delte masterkontorer med – siste året med studentstatus ville ikke vært det samme uten dere!

I tillegg ønsker vi å takke venner, familie og kjæreste for støtte og oppmuntring gjennom studietiden, og sist, men ikke minst gir vi en takk til hverandre for et særdeles hyggelig samarbeid.

Tromsø, 1. juni 2012

Cecilie Lundblad

Maren Remmen

SAMMENDRAG

Denne studien er myntet på vår interesse for regnskapsfaget og nysgjerrighet for hvordan regnskapet benyttes av andre. Da vi vet at bankene gjør en kredittvurdering av sine kunder, har vi valgt en beskrivende fremgangsmåte (design) for å tilegne oss informasjon om regnskapet i et brukerperspektiv.

*”Reglene for avleggelse av årsregnskapet er i utgangspunktet utformet med sikte på at eierne, ansatte og **kreditorne** skal få dekket sitt primære informasjonsbehov.” (Huneide, 2011, s. 3)*

Med bakgrunn i sitatet ovenfor er vårt formål, og hovedproblemstilling, å undersøke:

Bruker banker årsregnskapet som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering?

Vi har fått besvart problemstillingene ved å gjennomføre intervju av regnskapsbrukere i banker. I tillegg til overnevnte innhold ønsket vi å avdekke om det er andre sentrale aspekter ved en kredittvurdering enn det som fremkommer i årsregnskapet. Oppgaven omhandler også lovendringen om bortfall av revisjonsplikt for små foretak som trådte i kraft 1. mai i 2011. Vi ønsket å finne ut av hvordan denne aktualiteten påvirker bankens tillit til regnskapets pålitelighet.

Studien konkluderer med at årsregnskapet brukes aktivt av bankene i en kredittvurdering. Bankene vurderer alle bestanddelene i årsregnskapet, samt at de bruker årsregnskapet som et utgangspunkt for å vurdere andre aspekter som også inngår i kredittvurderingen. Sist, men ikke minst påpeker bankene viktigheten til at årsregnskapene er pålitelige.

Nøkkelord: kredittvurderingsmodell, kredittvurdering, regnskapsbruker, bank, årsregnskapet

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD	ii
SAMMENDRAG	iii
INNHALDSFORTEGNELSE	iv
FIGUR- og TABELLOVERSIKT	vi
FORKORTELSER OG BEGREPER	vii
1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2. Problemstilling	3
1.3. Formål	3
1.4. Avgrensning	4
1.5. Oppgavens oppbygning	4
2. Teori	5
2.1. Regnskapsbrukere	5
2.1.1. Informasjonsasymmetri	6
2.1.2. Bank	7
2.2. Grunnleggende rapporteringskrav til årsregnskapet	9
2.2.1. Krav om rettviseende bilde	11
2.3. Kreditt	11
2.3.1. Kredittvurdering av bedrifter	12
2.3.2. Kredittvurderingsmodeller	15
2.3.3. Nøkkeltall	18
2.4. Regnskap	21
2.4.1. Resultat og balanse.....	22
2.4.2. Kontantstrøm.....	23
2.4.3. Noter.....	24
2.4.4. Årsberetning	25
2.4.5. Revisors beretning.....	25
2.5. Andre elementer i kredittvurdering	26
2.5.1. Budsjett.....	26
2.5.2. Benchmarking	28

2.5.3. Eiere, styret og daglig leder.....	29
2.5.4. Sikkerhet.....	30
2.5.5. Covenants	31
2.6. Revisjonsplikt for små foretak	31
2.6.1. Bakgrunn for lovendringen	32
2.6.2. Revisjonens betydning	32
2.6.3. Betydning for banken	34
3. Metode	35
3.1. Forskningsdesign	35
3.1.1. Beskrivende design	36
3.2. Utvalg.....	37
3.3. Datainnsamling.....	38
3.3.1. Sekundærdata	39
3.3.2. Primærdata	39
3.4. Evaluering av metode.....	42
3.5. Studiens begrensninger	45
4. Empiri.....	46
4.1. Bruk av informasjon gitt i årsregnskapet	46
4.2. Andre kilder til informasjon i en kredittvurdering	58
4.3. Pålitelighet til årsregnskapet.....	64
5. Diskusjon og Konklusjon.....	68
5.1. Delproblemstilling 1	69
5.2. Delproblemstilling 2	72
5.3. Delproblemstilling 3	75
5.4. Konklusjon på studiens problemstilling.....	78
5.5. Avslutning	79
5.5.1. Vårt bidrag.....	79
5.5.2. Avsluttende refleksjoner	79
5.5.3. Videre forskning.....	80
Referanseliste.....	81
Vedlegg 1	84

FIGUR- OG TABELLOVERSIKT

Figur 1. Illustrasjon av årsregnskapet som indikator på kredittvurderingen.....	4
Figur 2. Grafisk illustrasjon av deduktiv tilnærming	37
Figur 3. Er banken resultat- eller balanseorientert?	47
Figur 4. Etterspør banken perioderegnskaper?.....	49
Figur 5. Sjekkes de tilhørende notene til årsregnskapet?.....	50
Figur 6. Blir informasjon i kredittvurderingsmodellen lagt inn manuelt eller automatisk?.....	52
Figur 7. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 1	55
Figur 8. I hvilken grad vektlegges budsjetter i kredittvurderingsprosessen?.....	63
Figur 9. Hvilken betydning har revisor for banken?	65
Tabell 1. De ti største bankene i Norge målt etter forvaltningskapital per 31.12.2011.	8
Tabell 2. Brutto utlån til bedriftsmarkedet per 31.12.2011	9
Tabell 3. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 2	55
Tabell 4. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 3	56
Tabell 5. Bank 4 sin kredittvurderingsmodell	57
Tabell 6. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 5	58

FORKORTELSER OG BEGREPER

Asl.: Aksjeloven av 13. juni 1997, nr. 44

Kredittvurderingsmodell: Ratingmodeller, scorekort

NOU: Norges offentlige utredninger

NRS: Norske RegnskapsStandarder

NRS(F): Foreløpig Norsk RegnskapsStandard

Panteloven: Av 8. februar 1980, nr. 2

Porter's Five Forces: Michael Porters modell om de fem kreftene som påvirker i en bransje/virksomhet. (Framnes m.fl, 2006)

Prop. L 51: Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Rskl.: Regnskapsloven av 17. juli 1998, nr. 56

Revisorloven: Av 15. januar 1999, nr. 2

SWOT: Strategisk planleggingsverktøy basert på en sammensetning av positive og negative interne og eksterne faktorer følgende faktorer(styrker, svakheter, muligheter og trusler). (Framnes m.fl, 2006)

1. Innledning

I dette kapittelet skal vi ta for oss studiens problemstilling. Vi viser til bakgrunnen og formålet med studien først, og deretter redegjøres det for avgrensningen og oppgavens oppbygning.

1.1 Bakgrunn

”Regnskap skal gi nyttig informasjon til forbrukerne, dvs. at forskjellige brukergrupper kan anvende informasjon til å fatte bedre beslutninger.” (NOU 2003:6, pkt. 1.2.1.1)

Overnevnte sitat er hentet fra magasinet Regnskap og økonomi, som utgis kvartalsvis av NARF (Norske Autoriserte Regnskapføreres Forening). Sitatet viser blant annet til at regnskapet skal gi *nyttig* informasjon, og at målet til brukergruppene er å fatte bedre beslutninger ved bruk av årsregnskapet som informasjonskilde.

Altså avhenger gode beslutninger av at regnskapet inneholder *nyttig* informasjon. De to viktigste kvalitetskravene til årsregnskapet er relevans og pålitelighet. Relevansen er god når gjeldene regnskapsregler ligger til grunn for vurdering av regnskapsposter. Hvis regnskapsinformasjonen i tillegg er fullstendig, nøytral og ikke feilaktig er den pålitelig. (Huneide, 2011, s. 84).

Sparebank1 Gruppen, som er en av landets største aktører i bankbransjen, mener årsregnskapet er så sentralt i lånevurderingen at bankene krever tilgang til årsregnskapet fra sine kunder:

”Alle som driver næringsvirksomhet må føre regnskap over kostnader, inntekter, eiendeler og gjeld. Har du kreditt hos en bank, vil de kreve regnskap hvert år.” [1]

Som nevnt ovenfor er beskaffenheten til regnskapet viktig for bruksverdien. En aktuell endring som kan påvirke nytten og/eller kvaliteten på regnskapet er bortfallet av revisjonsplikt for små foretak som ble gjeldene fra 1. mai 2011. (Prop. 51 L)

Denne endringen innebærer at små selskap (jf. Rskl. § 1-6) kan avlegge årsregnskapet uten revisjon. Det er styret som er ansvarlig for årsregnskapet, altså er det opp til styremedlemmene å avgjøre om selskapet skal benytte seg av fritaket eller ikke. Det argumenteres mye både for og imot denne nevnte lovendringen, og mange av argumentene imot kommer fra, eller på vegne av, finansnæringen og kreditorer. Blant annet hevder Finansnæringens hovedorganisasjon (FNH) at revisjonsplikten er en kostnadseffektiv løsning på et kontrollbehov.

”Selv om den lovbestemte revisjonsplikten for små selskaper oppheves, vil banken uansett kunne kreve at det fremlegges et revidert regnskap som vilkår for å yte kreditt. Alternativt vil en eventuell økt risiko ved ureviderte regnskaper kunne reflekteres i kreditorenes betingelser til selskapene, for eksempel gjennom høyere rente og krav om tilleggsikkerhet. Dette vil kunne gi selskapene økonomiske insentiver til å gjennomføre revisjon selv der det ikke er et lovpålagt krav.” (Prop. 51 L, pkt. 6.4.4.2)

Banknæringen selv har også kommet med uttalelser som omhandler bortfallet av revisjonsplikt og konsekvensene av det. Til NARF sitt magasin Regnskap og økonomi påpeker assisterende banksjef for stort bedriftsmarked i DNB Trondheim at frafallet av revisjonsplikt ikke på noen måte må gå på bekostning av kvaliteten på regnskapet. Det er viktig at årsregnskapet ikke fremstår mangelfullt ovenfor banken, men dette kan eventuelt sikres ved bruk av en anerkjent regnskapsfører dersom man ikke benytter revisor.

”Når vi vurderer lånesøknader legger vi vekt på at regnskapet har høy standard. Er det ført av en autorisert regnskapsfører, som vi vet leverer kvalitet, er dette naturligvis med på å skape tillit.” [2]

1.2. Problemstilling

Studien tar sikte på å svare på følgende problemstilling:

Bruker banker årsregnskapet som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering?

Studiens overordnede problemstilling er delt inn i tre delproblemstillinger. Vi har definert disse som følger:

- 1) *Hvordan brukes informasjon gitt i årsregnskapet?*
- 2) *Innhenter banken annen informasjon (i tillegg til årsregnskapet)?*
- 3) *Hvordan vil lovendringen om bortfall av revisjonsplikt for små selskaper påvirke tilliten banken har til årsregnskapets pålitelighet?*

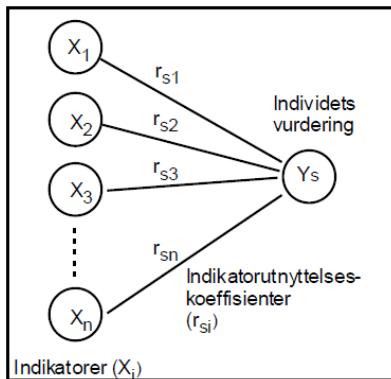
1.3. Formål

I løpet av økonomistudiet har det i all hovedsak vært fokusert på produksjon av regnskap. Vi ønsket begge å lære mer om hvordan eksterne regnskapsbrukere behandler og vurderer regnskapet. Tema til oppgaven ble derfor å se på regnskapet i et brukerperspektiv.

I utgangspunktet hadde vi en formening om at regnskapet kun hadde en birolle i sammenheng med bankers kredittpolitikk. Som økonomistudenter med fordypning i regnskap vet vi hvor omfattende årsregnskapet er, og hvor mye ressurser selskap bruker på regnskapsrelaterte oppgaver. Årsregnskapet inneholder i tillegg mye informasjon som vi synes er viktig i kredittsammenheng. I lys av det ønsket vi å undersøke om våre antakelser stemte overens med virkeligheten, eller om det er slik at årsregnskapet faktisk spiller en (sentral) rolle i sammenheng med bankfinansiering.

Indikatormodellen (Pedersen, 1996) nedenfor viser hvilke X-indikatorer som innvirkning på Y-variabelen. Formålet vårt med denne oppgaven er å gi en fremstilling av om årsregnskapet (X_1) brukes i kredittvurderingen (Y) i bankene i Tromsø:

- Årsregnskapet (X_1)
- Annet (X_n)

Figur 1. Illustrasjon av årsregnskapet som indikator på kredittvurderingen.

1.4. Avgrensning

Med hensyn til utvalg kunne vi velge mellom eiere, investorer eller banker. På grunn av tilgjengelighet til intervjuobjekter valgte vi sistnevnte. I tillegg avgrenset vi utvalget til banker i Tromsø, og bruksområdet til en kredittvurdering.

1.5. Oppgavens oppbygning

Studien inneholder fem kapitler, medregnet innledningen. I kapittel to presenteres den aktuelle teorien til studien. Deretter tar vi for oss metoden som er brukt i studien i kapittel tre, før vi kommer inn på presentasjon av empirien og de funnene vi har gjort i studien i kapittel fire. Til sist, i kapittel fem, diskuterer vi funnene før vi konkluderer på problemstillinga og avslutter med oppsummerende kommentarer.

2. Teori

Vi vil i dette kapitlet gi leseren en innføring i hvilket grunnlag vi har basert oppgaven på. Teorikapitlet skal fungere som en referanseramme for leseren, og vi vil ha teorien liggende til grunn for drøftingen mot analysen som kommer senere. Vi vil her først legge rammen for begrepet regnskapsbrukere, bank og bankvirksomhet. Vi skal gi leseren en kort innføring i regnskap, og særlig komme inn på kvalitetskravene og rettvise bilde. Vi skriver også om informasjonssymmetri, som er en viktig del av oppgaven vår, i og med at formålet med kredittvurderingsprosessen er å redusere risiko ved å kartlegge kundens betjeningsevne og sannsynlighet for mislighold. Deretter vil vi opplyse om kredittvurdering og scorekort, samt forklare litt rundt ulike nøkkeltall. Vi vil komme inn på regnskapet, dets bestanddeler, og revisors beretning. Mot slutten skriver vi litt om andre elementer i tilknytning til delproblemstilling to, før vi avslutter med teori rundt bortfallet av revisjonsplikten for små foretak.

2.1. Regnskapsbrukere

De fleste med økonomisk interesse i en bedrift ønsker å følge dens økonomiske utvikling. Eiere og banker anses som (eksterne) regnskapsbrukere da de bruker regnskapet til å vurdere risiko og fortjeneste ved å plassere/tilføre eller låne penger til foretaket. Eiernes mål er å oppnå fortjeneste. Dette krever at investeringene bedriften gjør er lønnsomme nok til at det kan deles ut utbytte til eiere. Driftsresultat før og etter skatt er eksempler på poster i regnskaper som eiere vil være interessert i.

I denne oppgaven vil vi derimot fokusere på bankene og hvilke vurderinger de gjør før de beslutter å låne ut penger til et aksjeselskap. Bankenes formål er at renter og avdrag på lån betales tilbake - til riktig tid. Før banken låner ut penger vil den derfor se på hva kunden eier og vurdere om lønnsomheten til prosjektet anses god nok til å betjene renter og avdrag på kreditten, (Bredesen, 2001).

Vi ønsker å finne ut av hvilke elementer bankene benytter i denne analysen, og viktigheten av dem. Det vi ønsker å finne er at bankene bruker regnskapet som et verktøy i denne analysen, og at regnskapet tilbyr den informasjonen bankene er ute etter.

2.1.1. Informasjonsasymmetri

Det finnes ulike teorier for å belyse informasjonsasymmetri mellom to parter, en av dem er agent-prinsipalteorien. I denne sammenheng vil banken som låne-/kredittgiver være prinsipal, mens kunden vil ha agentrollen. Målet er etablering av en lånekontrakt mellom partene. Prinsipalen representerer tilbudssiden og agenten representerer etterspørselssiden.

Regnskapet brukes som et hjelpemiddel for å jevne ut informasjonsasymmetri mellom de to brukergruppene; regnskapsprodusent (kunde) og regnskapsbruker (bank). Asymmetrien blir et problem når kunden og banken har motstridende interesser.

Poenget er at prinsipalen og agenten har ulike formål og preferanser. Prinsipalenes formål er å sikre at pengene som lånes ut blir tilbakebetalt gjennom periodiske renter og avdrag, mens agentens formål er å fremstå som en attraktiv låntaker. Prinsipalen er imidlertid risikoavers, og vil i forkant av avtalesigneringen søke informasjon om agenten for å avdekke hans tidligere adferd og omdømme. Dette gjør banken for å forsikre seg om at kunden har evne- og vilje til å overholde de betingelsene som inngår i avalen. Dersom banken anser kunden som kredittverdig etableres det en lånekontrakt mellom partene som kan inneholde begrensninger i forbindelse med lånet.

Moralsk risiko (Moral hazard)

I etterkant av etablering av en låneavtale kan det oppstå moralsk risiko. Etter at låneavtalen er signert er det, i følge agent-prinsipalteorien, ikke like betydningsfullt for agenten hvordan han oppfattes og vurderes av prinsipalen. Målet med å få låne penger er oppfylt og avtalen er signert. I følge Stenheim og Blakstad (2007) oppstår moralsk risiko når ledelsen (her: kunden) utnytter asymmetrisk informasjon til å dyrke egne interesser på bekostning av eierne (her: banken).

Bankene har to muligheter for å forhindre moralsk risiko:

- Sterk kontroll
- Incentivsystemer

Fra prinsipalens ståsted vil det alltid være ønskelig at agenten handler til hans fordel.

Prinsipaler etablerer ved slike anledninger kontrakter med lånebetingelser (covenants) for å

sikre seg mot høyrisikokunder. Låntakerne må da tilfredsstillende en viss standard på for eksempel nøkkeltall. Dette fører til at det oppstår felles interesser mellom prinsipalen og agenten. På denne måten kan prinsipalen lettere *kontrollere* og følge opp agentens adferdsmønster, og gripe inn dersom agenten bryter med lånebetingelsene. Mer om covenants i kapittel 2.5.4 (sikkerhet).

Agenten må også bli kompensert for sin innsats og innfrielse av låneavtalen. Et incentiv i seg selv er det å ha et godt kundeforhold til banken sin. God betalingshistorikk kan blant annet belønnes med redusert, eller til og med bortfall, av risikotillegg (rentepåslag) på et senere tidspunkt. En annen type incentiv er at kunden belønnes når han gjør noe bra, for eksempel når han overholder alle betingelsene i låneavtalen. Det viser at hardt og ærlig arbeid fører til belønning. Motsatt virkning er hvis incentivet fører til at kunden, på tross risikoen om å bli avslørt, manipulerer regnskapet for å skjule sin adferd.

2.1.2. Bank

En bank er et;

”økonomisk foretak som har til hovedoppgave å gi og yte kreditt gjennom innlån og utlån.”
[3]

I Norge består bankvesenet av Norges Bank, forretningsbanker og sparebanker. Aktivitetene til bankene består blant annet i å formidle likviditet fra overskuddsenheter til underskuddsenheter. Man kan si at bankene fungerer som et mellomledd for de som ønsker å låne penger og de som ønsker å spare penger. (Finansnæringens Fellesorganisasjon, 2012) For at bankene skal være villige til å gi lån til bedrifter krever de sikkerhet, betalingsevne og betalingsvilje tilbake. Dette kommer vi nærmere inn på senere, under kapittel 2.3, om kreditt.

Per 1.januar 2012 fantes det 735 sparebankfilialer og 423 forretningsbankkontorer i Norge. Til sammen utgjør det totalt 1158 bankenheter, [4]. I tabellen under ser vi en oversikt over de ti største bankene i Norge per 31.desember 2010, målt etter forvaltningskapital.

Tabell 1. De ti største bankene i Norge målt etter forvaltningskapital per 31.12.2011.
Konserntall (i millioner). [5]

Banker	Forvaltningskapital
1. DNB Bank-konsernet	1 884 948
2. Nordea Bank Norge	589 313
3. Fokus Bank	244 880
4. Handelsbanken	160 477
5. SpareBank1 SR-Bank	131 142
6. Sparebanken Vest	115 985
7. Skandinaviska Enskilda Banken	109 440
8. SpareBank1 SMN	101 455
9. SpareBank1 Nord-Norge	71 039
10. Santander	57 192

Av bankene representert i modellen består vårt utvalg av de fem med fysisk kontor i Tromsø:

- DNB
- Nordea
- Fokus
- Handelsbanken
- SpareBank1 Nord-Norge

Vi vil gjøre vår analyse basert på intervjuer i disse bankene.

Tabell 2 viser en statistisk oversikt over brutto utlån fra de ti største bankene i Norge til bedriftskunder, og i tilknytning til dette hvor stor markedsandel bankene har.

Tabell 2. Brutto utlån til bedriftsmarkedet per 31.12.2011. Konserntall (i millioner). [6]

Banker	Brutto utlån	Markedsandel
1. DNB Bank-konsernet	1 291 660	33.3%
2. Nordea Bank Norge	464 403	12.0%
3. Kommunalbanken	210 189	5.4%
4. Fokus Bank	178 832	4.6%
5. Handelsbanken	125 128	3.2%
6. Statens lånekasse for utdanning	119 068	3.1%
7. Husbanken	108 550	2.8%
8. SpareBank 1 SR-Bank	100 588	2.6%
9. Sparebanken Vest	99 304	2.6%
10. Eksportfinans	96 541	2.5%

Her ser vi at DNB er ledende på bedriftsmarkedet, med en markedsandel på 32.2 %. Etter følger Nordea med 11.9 %.

I vårt utvalg på fem, er SpareBank1 Nord-Norge en lokalbank med stor grad av forankring i lokalsamfunnet i Tromsø og landsdelen. Den er en del av SpareBank1 Gruppen, som består av en rekke sparebanker i Norge. DNB er en nasjonal bank. Dens hovedsete ligger i Oslo. Fokus bank er en filial av Danske Bank, og er dermed en av de tre internasjonale bankene. Nordea er en sammenslåing av banker i Sverige, Finland, Danmark og Norge. Den siste av de tre internasjonale bankene er Handelsbanken, og i denne tas alle beslutninger lokalt på hvert kontor.

2.2. Grunnleggende rapporteringskrav til årsregnskapet

Långiver har stort behov for å føle seg sikker på at det som er rapportert i regnskapet er korrekt. For at regnskapsbrukeren skal ha tiltro og nytte av årsregnskapet, må det være utarbeidet i henhold til de fire regnskapsmessige kvalitetskravene; relevans, pålitelighet, sammenlignbarhet og forståelighet.

Relevans

For at informasjon skal være relevant, må den ha brukernytte. Relevant informasjon er altså informasjon som har evne til å påvirke brukernes vurderinger og beslutninger. (Steinheim og

Blakstad, 2007) Ved oppnåelse av kvalitetskravene sørger man for dekning av informasjonsbehovet. For at man skal ha nytte av informasjonen som gis i regnskaper, må den være relevant. (Huneide, 2011) Og dersom brukeren skal være i stand til å ta avgjørelser basert på årsregnskapet, må all relevant informasjon i tilknytning til regnskapet også tas med.

Pålitelighet

Det er ingen opplysninger som er anvendelige dersom brukeren ikke har tillit til årsregnskapet. Derfor må regnskapsinformasjon også være pålitelig. Huneide hevder informasjonen er pålitelig når den er fullstendig, nøytral og ikke inneholder vesentlige feil. Man vil søke å unngå for stor grad av usikkerhet i regnskapet, noe som oppnås ved å bygge årsregnskapet på prinsipper som vil sikre påliteligheten. Pålitelighetskravet forutsetter at brukeren får et regnskap som er utarbeidet med et nøytralt syn. Bruk av revisor kan være med på å øke påliteligheten til regnskapet, ettersom det da er gjennomgått av en objektiv part. Det vil dermed også kunne øke den tilliten regnskapsbrukeren har til regnskapet. Revisor vil være den objektive parten i avleggelsen som brukeren ser etter, og derfor en sentral brikke i utarbeidelsen av regnskapet. Dette kommer vi tilbake til senere i kapittel 2.4.5 og 2.6.

Sammenlignbarhet

Formålet med sammenlignbarhetskravet er at brukeren skal kunne sammenligne årsregnskapene over tid, for å se den økonomiske utviklingen enklere. Kravet innebærer at regnskapet utarbeides etter like prinsipper, konsistent over tid, jf. Rskl. § 4-4. Dette gir regnskapsbrukerne mulighet til å bedømme tidligere, nåværende og framtidige økonomiske hendelser. I tillegg kan man enklere bruke årsregnskap til å sammenligne med andre foretak i samme bransje (benchmarking).

Forståelighet

For at en bruker skal kunne lese og forstå årsregnskapet må produsenten gjøre det forståelig, for eksempel ved å være påpasselig med hvilke begreper som brukes. Regnskapet bør også være lett leselig og oversiktlig. Men et regnskap er likevel et komplekst dokument, og det kreves at brukeren har regnskapsforståelse. (Huneide, 2011) Brukeren må inneha kunnskap vedrørende økonomiske aktiviteter og regnskapsavleggelse, samt vilje til å ta tak i den informasjonen som gis. Hvis regnskapsbrukeren jobber som långiver/kreditor kan man anta at

det kreves at vedkomne innehar en viss kompetanse på feltet, da banken er avhengig av å ta gode avgjørelser for å unngå å gi lån til bedrifter med stor risiko for mislighold.

Forståelighetskravet peker også på opplysninger som følger av notene. Mulige poster i regnskapet skal forklares på en tydelig og tilstrekkelig måte i de tilknyttede notene, slik at brukeren forstår postene.

2.2.1. Krav om rettviseende bilde

Kravet til rettviseende bilde er lovbestemt, jf. Rskl. § 3-2a 1.ledd.

”Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.”

Uttrykket rettviseende bilde kommer fra det engelske uttrykket ”True and fair view”, og ble tatt inn i det norske regelverket som en tilpasning til regnskapsdirektivene i EU (Kristoffersen, 2008). Samtidig som kravet representerer et overordnet rapporteringskrav til årsregnskapet, er det en regel for supplerende informasjon som skal gis gjennom noter og årsberetning, og det er en regel for å fravike enkeltbestemmelser i regelverket, dersom regnskapet ikke gir et rettviseende bilde.

2.3. Kreditt

Kreditt brukes som et begrep på lån. Det er det samme som et lån, hvor man får en betalingsutsettelse. Det er et gjensidig bindende kontraktsforhold. Kreditor (banken) er den part som står for kredittstilelsen. Debitor er den mottakende part. Når kreditor skal vurdere hvorvidt debitor vil få innvilget kreditt, vil banken måtte ha en form for trygghet for at den skal få tilbake pengene sine. Den prosessen som gjennomgås for at banken skal oppnå denne tryggheten er det vi skal gjennomgå i dette delkapitlet. Vi vil se på hva som vil kreves av en kunde når han kommer til banken for å søke kreditt, og hva bankene ser etter hos en ny kunde som kommer til deres filial. Vi vil også omtale nærmere rundt selve prosessen, og om bankers bruk av scorekort i kredittvurderingsprosessen.

2.3.1. Kredittvurdering av bedrifter

I forbindelse med kredittgivning til en bedriftskunde gjennomgår banken en kredittvurdering, for å avdekke om det fins forhold som tilsier at denne kunden ikke skal kunne få stilt kreditt. Som artikkelen ”Utviklingen innenfor kredittvurdering og forhold mellom bank og kunde de siste tiår” av Per Arne Flakke sier, er det tre sentrale elementer i forbindelse med kredittvurdering av bedrifter. Disse tre er:

- tilbakebetalingsevne
- finansiell fleksibilitet
- behov for sikkerheter

Tilbakebetalingsevne

Långivers overordnede målsetting med kredittvurderingen vil være å avdekke hvorvidt den potensielle kunden kan og vil betale tilbake lånet. Noe av det første banken ser på, i følge Flakke, er om kontantstrømmen til kunden er tilstrekkelig for at bedriften skal kunne betjene sine forpliktelser ovenfor banken. For banken vil det være av stor betydning å se at kunden i dag, og i framtiden, har midler til å generere solide kontantstrømmer. Vi viser i henhold til dette til delkapittel 2.4.2 om kontantstrøm. Dersom kunden har solid kontantstrøm vil det føre til at långiver fortsatt har behov for å gå nærmere inn på de to neste punktene (finansiell fleksibilitet og behov for sikkerhet), men dette behovet vil være av mindre grad. Om kunden derimot *ikke* har det vil långiver karakterisere som en forutsigbar og tilstrekkelig kontantstrøm, får han desto større behov for å analysere kundens finansielle fleksibilitet og sikkerheter.

Når en långiver skal analysere tilbakebetalingsevnen til en bedriftskunde kan han benytte seg av nøkkeltall. Gjennom for eksempel en likviditetsanalyse kan banken få innblikk i hvorvidt bedriften har tilstrekkelig likviditetsreserve til å dekke betalingsforpliktelsene sine. Dersom banken ser at likviditetsreservene er begrenset, bør banken ta dette som et varsel om at denne bedriften ikke vil klare å tilbakebetale lånet den ber om. Se utdypende om nøkkeltall i kapittel 2.3.3.

Finansiell fleksibilitet

Når kunden generer en kontantstrøm som banken vurderer som utilstrekkelig, eller dersom banken føler seg usikker på vurderingen av den, vil det være desto viktigere å analysere dens

finansielle fleksibilitet. Har bedriften alternative finansielle kilder? Kan den for eksempel selge eiendeler for å dekke sine forpliktelser? Dersom man finner ut at bedriften har fordringer som enkelt kan omgjøres til kontanter vil banken anse dette som en form for finansiell fleksibilitet. Aktiva omgjøres raskt til kontanter, i tilfelle det framkommer et akutt behov. Det samme vil være tilfellet dersom bedriften har en kurant varebeholdning.

Behov for sikkerheter

I artikkelen til Per Arne Flakke (2010, s. 83), beskriver han sikkerheter som *”The second way out”*. Sikkerheter er noe kunden kan benytte seg av dersom långiver mener han verken har tilstrekkelig kontantstrøm eller finansiell fleksibilitet. Kunden kan eksempelvis sette pant i eiendeler. Dette forklarer vi nærmere om i kapittel 2.5.4.

Kredittanalyse

En kredittanalyse består gjerne av seks punkter som er like for alle bedrifter. Disse punktene er i henhold til Per Arne Flakkes artikkel

- beskrivelse av kunden
- forretningsmessig risiko
- finansiell risiko
- sikkerheter og covenants
- kredittrisiko
- lønnsomhet og prising

Gjennom en *beskrivelse av kunden* får banken innblikk i hvem som eier selskapet, styret, daglig leder og organisasjonen for øvrig, samt selskapets revisor. Her vil det være aktuelt å se på kompetansen til ledelsen og styret, hvor god kvaliteten på rapporteringa er, og på historien, forretningsidé og forretningsstrategien til selskapet.

”Styret skal ikke lede eller være drivkraften i utviklingen av virksomheten. Det skal den daglige ledelsen ta seg av.” (PwC, 2007, s. 67).

Sitatet ovenfor er hentet fra et av PwCs informasjonshefter som tar opp daglig leders ansvar i forbindelse med en virksomhets fremgang og plan for fremtidig drift. Også Aksjeloven beskriver daglig leders rolle og oppgave:

”Daglig leder står for den daglige ledelse av selskapets virksomhet og skal følge de retningslinjer og pålegg styret har gitt” (jf. Asl. § 6-14 (1))

og

”daglig leder skal sørge for at selskapets regnskap er i samsvar med lov og forskrifter, og at formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte.” (jf. Asl. § 6-14 (4))

Ovenfor fremkommer daglig leders ansvarsområder i forhold til virksomhetens styre. Styret påser hva som foregår i selskapet, mens daglig leder er den som sørger for driften. Vi vil komme nærmere inn på eiere, styret og daglig leders oppgaver og ansvarsområder i delkapittel 2.5.3.

Med *forretningsmessig risiko* menes en sammensetning av markeds- og selskapsrisiko. Markedsrisikoen finner man gjennom en analyse av Porters Five Forces som avdekker hvor lønnsom bransjen vil være i tiden framover. Ved arbeidet med å avdekke selskapsrisikoen kan det gjennomføres en SWOT-analyse. Man ønsker å avdekke selskapets strategiske posisjon i forhold til markedet og eventuelle risikoforhold som kan påvirke lønnsomheten og verdien til selskapet.

For å avklare den *finansielle risikoen* gjør banken en resultat- og en balanseanalyse av selskapet som søker kreditt. Dette gjennomføres for å finne fram til kundens kapasitet til å betjene og tilbakebetale lånet. Man ønsker å forklare årsaker til, og eventuelle finansielle konsekvenser av, vesentlige endringer i resultat, balanse og likviditet. Samtidig vil banken få identifisert nøkkeltall, og presentert disse for kunden. D&B Interactive, utviklet av Soliditet, er en slik type modell som benyttes av banker for å analysere og avklare hvor stor kredittrisiko som er knyttet til kunden. Modellen forklares nærmere senere i kapittelet.

Banken vil ha oversikt over hvilke *sikkerheter* en potensiell kunde har i sine eiendeler. For banken er det viktig å vite at den ikke blir stående igjen med ”skjegget i postkassen” dersom

kunden går konkurs eller ved andre tilfeller ikke klarer å betale tilbake lånet sitt. Det gjennomføres verdivurderinger av disse sikkerhetene, men det vil alltid være uvisst om dette er den virkelige verdien selskapet vil få for eiendelene i en konkurssituasjon. Det vanlige er at de aktiverte verdiene i balansen som er knyttet til produksjon har lav verdi for banken. For eksempel vil varelager verdsettes svært lavt, fordi det vil være vanskelig for banken å få solgt det videre til en god pris ettersom varene gjerne går ut på ”dato” (tidsriktige klær eksempelvis).

Covenants er vanlig å bruke når det stilles kreditt til et selskap. I henhold til Flakke er hovedformålet med covenants å styre debtors atferd. Den vanligste formen for covenants er finansielle krav. Det kan for eksempel være rentedekningsgrad, egenkapitalandel eller utbyttebegrensninger med mer. Det er vanlig at bedriften må opprettholde en viss standard, som settes av banken, knyttet til ulike nøkkeltall.

Etter å ha gjennomgått de foregående punktene, kommer banken fram til en konklusjon som de kaller *kredittrisiko*. Dette er altså en konklusjon fra analysene av den forretningsmessige risikoen (industri-/markedsrisiko, og selskapsrisiko) og den finansielle risikoen til kunden. Basert på denne konklusjonen utarbeides det en kredittstrategi for kunden. Denne vil vise hva banken forventer av kunden i framtiden. For de kundene banken anser som svake ut fra analysene, vil det heller utarbeides en handlingsplan for å forebygge mislighold fra kunden. Det vil bli gjort en såkalt risikoklassifisering av kunden. Denne klassifiseringen skjer i henhold til sannsynligheten for mislighold, og består av to elementer; tilbakebetalingsevne og sikkerhetsdekning. Risikoen for mislighold får banken fram ved hjelp av sine kredittvurderingsmodeller (scorekort). Ut fra denne risikoklassifiseringen kan banken se hvilken *lønnsomhet* kunden vil gi, og dermed kunne beregne en *pris* på lånet.

2.3.2. Kredittvurderingsmodeller

For hver enkelt kunde beregner banken en risikojustert lønnsomhet. Dette forklares i grove trekk som:

”inntekter fra kunden minus kostnader, og forventet tap sett i forhold til krav til avkastning på egenkapitalen som allokeres til kunden”. (Per Arne Flakke, 2010, s. 89)

Ut fra denne beregningen kommer banken fram til hvilken pris de skal ta for lånet. Dette gjøres ved hjelp av kredittvurderingsmodeller:

”Scorekort benyttet i kredittvurdering er statistiske modeller som søker å predikere fremtidig betalingsadferd.” (Skarsvåg, 2005, s. 31).

Formålet med en slik beslutningsmodell er å predikere fremtidig kundeferd, og kundenes betalingsevne. Derfor benyttes de underveis i prosessen når for eksempel en bank vurderer om den skal yte kreditt til en ny kunde. Det skal være med på å forhindre tap for banken. Scorekortet er *”et verktøy som bidrar til å ta kontroll over foretakets kredittrisiko og muliggjør bedre beslutninger.”* (Skarsvåg, 2005, s.31)

En kredittvurderingsmodell tar utgangspunkt i at fortiden predikerer fremtiden. At en bank benytter seg av en kredittvurderingsmodell vil si at den bruker statistikk for å skape, og gjenkjenne betalingsegenskapene hos kunder som etterspør lån eller kreditt. Etter hvert vil en også kunne gjenkjenne mønstre, og på den måten gruppere kundene etter betalingsegenskaper. Utfordringen med å lage en god modell er å finne de optimale variablene, og vekte dem slik at *mislighold* avdekkes i de riktige tilfellene. Det mest vanlige er å bruke regresjonsanalyse (Skarsvåg, 2005). Ved utarbeidelse av en kredittvurderingsmodell er det normalt å benytte seg av en rekke ulike variabler, under er eksempler på noen:

- Rentedekningsgrad
- Likviditetsgrader
- Egenkapitalprosent
- Bransje
- Geografisk region
- Betalingsanmerkninger

De egenskapene som fremkommer etter at dataene har vært gjennom kredittvurderingsmodellen sammenlignes så med *avslagsgrensen*. Avslagsgrensen og kundens score avgjør om lånet kan innvilges.

Det kan i tillegg til bruk av kredittvurderingsmodell gjøres subjektive vurderinger. Det kan hende at banken har en egeninteresse i kunden, eller at kunden rett og slett avviker fra det som

er å betrakte som «generisk» i populasjonen. På den andre siden finnes det også policyregler som hindrer en bedrift fra å kunne ta opp lån, selv om de var innenfor avslagsgrensen til kredittvurderingsmodellen. En typisk slik policyregel er en betalingsanmerkning i løpet av de siste 90 dager.

En mulig kilde til kreditt risiko er asymmetrisk informasjon hvor den ene parten i en transaksjon ikke har fullverdig informasjon om den andre parten. Kredittvurderingsmodeller kan være med på å redusere denne asymmetriske informasjonen, og oppfattes som en svært kostnadseffektiv måte å innhente slik informasjon på. Det er vanlig å dele kreditt risikoen inn i to deler; forventet- og uventet kreditt risiko. Det er den forventede som er mest sentral når man anvender slike modeller, fordi forventet risiko er den risikoen vi antyder som finnes for mislighold fra kundens side. Risikokunder er gjerne de som ofte etterspør kreditt, og som er villig til å betale mest for den. Kredittmodellene brukes for å avdekke hvem disse kundene er.

Kredittvurderingsprosessen kan føre til at man gjør to typer feil; enten gi avslag til et foretak som ikke ville misligholde lånet sitt, eller feilaktig godta et foretak som kan komme til å misligholde lånet. Den riktige løsningen er å innvilge kreditt til de foretakene hvor sannsynligheten for fortjeneste overgår sannsynligheten for mislighold. Dette sier seg selv da ingen banker er villige til å yte kreditt til kunder de vet har dårlig betalingshistorikk. Kredittvurderingsmodeller er derfor et godt verktøy for kostnadseffektivt å identifisere de gode kundene, og på den måte kunne tilby kreditt/lån med et lavt risikotillegg, noe som gagner hele utlånsmarkedet.

D&B Interactive

D&B Interactive er en modell som benyttes av banker til å vurdere bedriftskundenes finansielle risiko. [7] Her vil banken kunne finne kapasiteten bedriftskunden har til å betjene og tilbakebetale lånet. Altså avdekkes de selskap som er attraktive for banken å ha som lånekunder. Modellen vil også kunne brukes til å følge opp selskap som allerede er en del av kundeporteføljen. Det er en, av mange ulike, kredittvurderingsmodeller. D&B Interactive er en gratisjeneste, men man betaler for de rapportene man ønsker tilgang til. Rundt en million norske foretak følges opp av D&B Interactive. Formålet med systemet er å enkelt finne ut om et selskap er kredittverdigg, og hvor stor sannsynligheten for selskapets konkurs er. For selskapene som rageres høyt (for eksempel AAA) vil rangeringsrapporten være et trumfkort ved inngåelse av avtaler, blant annet med bank.

Selskapene rangeres på forholdstallsnivå, og i følgende kategorier:

- AAA – selskapene med høyest kredittverdighet og meget god evne til å møte betalingsforpliktelser. I tillegg må selskapet ha årlig omsetning på mer enn 1 million, og egenkapital på mer enn NOK 200 000. Holdingselskaper uten driftsinntekter (omsetning) ville før bli nedjustert. Etter 16. september 2011 ble det derimot bestemt at selv selskaper uten driftsinntekt kan rangeres som AAA-selskaper, sett at de har en egenkapital på over NOK 10 millioner (AA) eller NOK 20 millioner (AAA).
- AA – selskap med god kredittverdighet, og god evne til å møte betalingsforpliktelser.
- A – selskap som vurderes som kredittverdige og har tilstrekkelig evne til å møte betalingsforpliktelser.
- AN – nyetablerte foretak som det ikke er registrert negativ informasjon på.
- B – selskap med kredittrisiko og med usikkerhet rundt evnen til å møte betalingsforpliktelser.
- C – høyrisikoselskap med svak evne til å møte betalingsforpliktelser.
- Ikke-ratet selskap – selskap hvor man mangler informasjon for å foreta en kredittvurdering.

Grunnlaget for kredittvurderingen av norske foretak er kontinuerlig oppdatering av informasjon på fire områder. De rangeres fra best til verst på disse premissene:

- Grunnfakta (alder på selskapet, fra ny- til veletablert).
- Eier/juridisk (seriøs til negativ).
- Økonomi (sterk til for gammelt regnskap). Eks. revisoranmerkninger av grad Y-Z (mest alvorlige) vil føre til at man får lavest score i økonomikategorien.
- Betalingserfaring (upåklagelig til konkurs).

2.3.3. Nøkkeltall

Med basis i en bedrifts offisielle regnskap kan man utarbeide nøkkeltall ved å gjennomføre en regnskapsanalyse. Nøkkeltallene kan deles inn i tre hovedgrupper (Hoff, 2005):

- Lønnsomhetstall som sier noe om selskapets evne til å tjene penger.

- Likviditetstill forteller om selskapets evne til å betjene sine betalingsforpliktelser.
- Finansierings-/soliditetstill viser selskapets evne til å tåle tap.

En ekstern analyse, altså en analyse foretatt av personer som kun har tilgang til offentlig regnskapsinformasjon (herunder banker), vil ikke ha samme kvalitet som en intern regnskapsanalyse (utarbeidet for eksempel av medarbeidere) som har full oversikt over hvordan de ulike postene i regnskapet fremkommer.

Lønnsomhet

De viktigste nøkkeltallene fra bankenes ståsted i denne gruppen er total kapitalrentabiliteten og EBITDA-margin. Total kapitalrentabiliteten finner man ved hjelp av følgende formel:

$$\frac{(\text{Driftsresultat} + \text{finansinntekter}) * 100}{\text{Gjennomsnittlig total kapital}}$$

Total kapitalrentabiliteten måler hvilken avkastning virksomheten har hatt av å bruke eiendelene i balansen. Denne avkastningen skal så fordeles på de som har skutt inn kapital i selskapet: Eiere og långivere. Kravet til total kapitalrentabilitet er at den mist skal dekke lånerenta på den gjelden selskapet har, og gjerne ligge 5 % høyere enn risikofri pengeplassering (bankrente). (Hoff, 2005)

EBITDA er en forkortelse for ” *earnings before interests, taxes, depreciations and amortizations* ”. (Koller, 1990, s. 149) Dette betyr inntjening før renter (finanskostnader), skatt, avskrivninger og nedskrivninger. Dette nøkkeltallet måler kontantstrømmen som er skapt i forhold til hver krone i salg. EBITDA-marginen finner man på følgende måte:

$$\frac{\text{EBITDA}}{\text{Salgsinntekter}}$$

Likviditet

At en bedrift er likvid (har betalingsmidler) vil si at den har stor nok likviditetsreserve (kontanter og ikke belastet kassekreditt) til å dekke betalingsforpliktelsene sine, deriblant avdrag og renter på lån. Det skilles mellom mest- og minst likvide omløpsmidler. De mest likvide er de som kan omgjøres til kontanter innen tre måneder, for eksempel bankinnskudd og kundefordringer. De minst likvide er de som man forventer vil omgjøres til kontanter innen tre- til ti måneder, eksempler på slike er varelager, garantiforpliktelser osv.

Likviditetsgrad 1:

Omløpsmidler (+ evt. ubenyttet kassekreditt) >2

Kortsiktig gjeld

Dette nøkkeltallet måler evnene bedriften har til å betale kortsiktig gjeld.

Likviditetsgrad 2:

Mest likvide omløpsmidler (+ evt. ubenyttet kassekreditt) >1

Kortsiktig gjeld

Nøkkeltallet måler evnen bedriften har til å betale ned kortsiktig gjeld på kort tid.

Soliditet

Soliditeten forteller hvor *solide* anskaffelser og anvendelser bedriften gjør. Gode beslutninger fører til en solid økonomi som tåler forbigående, dårlige perioder, kanskje uten å benytte seg av tilgjengelig kassekreditt. Egenkapitalandel finner man på følgende måte:

$$\frac{\text{Egenkapital} \times 100\%}{\text{Totalkapital}}$$

Denne måler soliditeten til bedriften. Prosenten forteller hvor mye «sikkerhet» det fins å tære på ved negativt årsresultat og lignende.

Gjeldsgraden påvirker både soliditet og likviditet, og man finner den ved hjelp av følgende formel:

Gjeld

Egenkapital

Gjeldsgrad måler forholdet mellom kapital finansiert av ”utenforstående” og av eierne i bedriften, pluss egenkapital den selv har tjent opp. Dersom gjelden øker, reduseres soliditeten. Dersom en bedrift har høy gjeld sammenlignet med egenkapital er det en risiko for banken.

Rentedekningsgraden finner man ved bruk av følgende formel:

Driftsresultat før skatt + finansinntekter

Finanskostnader

Denne graden måler evnen bedriften har til å betjene rentekostnadene ved forfall. Jo høyere graden er, jo større mulighet har bedriften for å påta seg gjeld som den kan betjene.

2.4. Regnskap

Alle virksomheter som omfattes av Rskl. § 1-2 er regnskapspliktige. Deriblant alle AS (aksjeselskaper), jf. § 1-2 (1) punkt 1. Huneide definerer regnskapsplikten slik:

”Regnskapsplikten innebærer at den regnskapspliktige må bokføre og dokumentere regnskapsopplysninger, og utarbeide årsregnskap og årsberetning.” (Huneide, 2011, s. 12).

Regnskapspliktige selskap produserer regnskap for at eiere, kreditorer, ansatte og andre interessenter skal ha tilgang til troverdig informasjon om selskapets økonomiske stilling og resultat. (Huneide, 2011). For å sikre at kvaliteten på regnskapet ivaretas har de regnskapspliktige virksomhetene et omfattende rammeverk å forholde seg til når regnskapet produseres. Formålet med rammeverket er:

*”Reglene for avleggelse av årsregnskapet er i utgangspunktet utformet med sikte på at eierne, ansatte og **kreditorne** skal få dekket sitt primære informasjonsbehov.”* (Huneide, 2011, s. 3)

Enkelte virksomheter produserer også perioderegnskap, for eksempel halvårsregnskap eller kvartalsregnskap. Grunnen til dette er at perioderegnskap «gir et mer korrekt bilde av

bedriftens lønnsomhet og finansielle stilling» (Kristoffersen, 2008, s. 94). Ved utarbeidelse av perioderegnskap er det også viktig å være påpasselig med periodiseringer og vurderinger, for eksempel ved kjøp og salg av omløpsmidler i ulike perioder, og verdsetting av balanseførte eiendeler. (Kristoffersen, 2008).

I de kommende delkapitlene går vi nærmere inn på hva regnskapet består av og hvilke krav som er knyttet til produksjon av regnskapet. I henhold til Rskl. § 3-1(1) må alle regnskapspliktige utarbeide årsregnskap og årsberetning (styrets beretning). Årsregnskapet skal i henhold til Rskl. § 3-2 (1) også inneholde følgende: Resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger.

2.4.1. Resultat og balanse

Resultatregnskapet inneholder en oversikt over periodens inntekter og tilhørende kostnader. Det viser bedriftens økonomiske resultat av driften i en gitt periode. Alle bedrifter er pliktet til å avlegge regnskap minst en gang årlig. Formålet med resultatregnskapet er å vise om bedriften er lønnsom. (Huneide, 2011).

”Lønnsomhet er nødvendig for å oppnå tillit hos långivere og andre kapitaliser.”
(Hoff, 2005, s. 312).

I tillegg kan resultatet inneholde resultatført urealisert tap på eiendeler (nedskrivninger) og gjeld. Bakgrunn for resultatposter er regnskapsprinsippene i Rskl. § 4-1. (Kristoffersen, 2008)

Balansen består av eiendeler, gjeld og egenkapital. Eiendelene viser en oversikt over bedriftens anskaffelser, med andre ord hvordan kapitalen (på creditsiden i balansen) er anvendt. Eiendelene vurderes til kostpris; anleggsmidlene avskrives (eventuelt nedskrives) over antatt levetid (Kristoffersen, 2008). Egenkapitalen og gjelden viser hvordan bedriften har anskaffet kapital, mens eiendelssiden inneholder en spesifisering over hva kapitalen er anvendt til. Altså, balanserer oppstillingen (Hoff, 2005). Egenkapital beregnes også som differansen mellom eiendeler og gjeld. Selskapet kan øke sin egenkapital ved å tilføre den hele eller deler av årets overskudd, eller ved at eierne i selskapet skyter inn mer kapital. Det

motsatte, negativt årsresultat eller utbetaling av utbytte til eieren, vil således redusere egenkapitalen (Kristoffersen, 2008).

2.4.2. Kontantstrøm

Som nevnt ovenfor lovfester Rskl. § 3-2 at årsregnskapet skal inneholde resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noter. Disse fire delene er derfor like viktige for å få et overordnet blikk på et selskaps økonomiske stilling. Små foretak kan, i henhold til Rskl. § 3-2a (2), unnvike fra kravet om kontantstrømoppstilling. En generell definisjon på kontantstrømoppstilling er:

”Kontantstrømoppstillingen er en regnskapsrapport som gir en oversikt over selskapets innbetalinger og utbetalinger i løpet av regnskapsperioden” (Langli, 2010, s.504)

Formålet med oppstillinga er å gi brukeren en oversikt, samt et utvidet grunnlag for å vurdere selskapets evne til generering av framtidige kontantstrømmer. Med utvidet grunnlag menes da et naturlig supplement til resultatregnskapet, balansen og noteopplysningene. (Langli, 2010) Oppstillinga kan på den måte være et viktig hjelpemiddel for bankene som brukere av regnskap i sammenheng med kredittgivning. Gjennom oppstillingen får bankene en oversikt, og forklaring på, likviditetsendringer. I artikkelen ”Kredittrisiko på utlån til foretak”, av Trond Eklund, beskrives et foretaks likviditet som et kar. Pengestrømmen inn i karet bør være minst like stor som strømmen ut for at selskapet skal overleve, og helst bør karet inneholde betalingsmidler som holder selskapet likvid.

”Det bør innrette seg slik at det i det minste er balanse i inn- og utstrømning samtidig som det er tilstrekkelig likviditet i karet.” (Eklund, 2005, s. 2)

Gjennom kontantstrømoppstillinga kan banken se hvor pengestrømmene kommer fra, og derfor kan denne delen av årsregnskapet være et nyttig redskap for dem når de skal gjøre sine vurderinger om kredittstillelse. For å understreke denne viktigheten har man lovfestet at kontantstrømoppstillinga generelt skal være et hjelpemiddel for å forklare likviditetsendringer, jf. Rskl. § 6-4. Lovkravet om at det skal vises tall fra foregående regnskapsår (fjoråret) i sammenheng med kontantstrømoppstillinga tillater kreditor å se utviklinga hos kunden, jf. Rskl. § 6-6.

I henhold til anbefalingen til NRS(F) Kontantstrømoppstilling, skal kontantstrømmene vises brutto. Dette begrunnes med at de gir mer informasjon til brukerne enn om de skulle vært rapportert netto, fordi de viser det totale omfanget av de kontante operasjonelle-, investerings- og finansieringsaktivitetene. (NRS(F) Kontantstrømoppstilling punkt 2.4)

2.4.3. Noter

Kravene til notene finner vi i Regnskapslovens kapittel 7. I § 7-1 (2) står det generelle kravet til noter:

”(...) det skal gis opplysninger som er nødvendige for å bedømme den regnskapspliktiges eller konsernets stilling og resultat, og som ikke framgår av årsregnskapet for øvrig.”

I tillegg viser Hoff til at notenes formål er å gi et mer helhetlig bilde av postene i regnskapet, og at de er ment å dekke regnskapsbrukeres informasjonsbehov:

”(...) notene vil gi lovpålagte eller ønskede opplysninger fra bedriften om forhold som forklarer tallene. Notene er følgelig en integrert del av ethvert regnskap, og er helt nødvendig tilleggsinformasjon for enhver kunde som skal bruke regnskapet.” (Hoff, 2005 s. 317)

Notene gir i all hovedsak *supplerende* informasjon om kvantitative forhold i årsregnskapet, mens årsberetningen gir *supplerende* informasjon om kvalitative forhold. Altså gir notene tallmessige opplysninger, mens årsberetningen gir en verbal beskrivelse. Fordi notene skal forklare tallene fra regnskapet er det, i henhold til Rskl. § 7-1, nødvendig at de uttrykker opplysninger om skjønnsutøvelsen i regnskapet. Dette gjelder for eksempel om det er anvendt skjønnsutøvelser (estimer) ved for eksempel avsetning for ukurans i varebeholdningen. Notene til regnskapet er ment å skulle bidra til å øke informasjonsverdien av både resultatregnskapet, balansen og kontantstrømoppstillingen. De skal være med på å sørge for at man oppnår de kvalitative kravene som stilles til relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet. (NOU 1995: 30)

2.4.4. Årsberetning

I Rskl. § 3-3a står alle de krav som stilles til innholdet i årsberetningen. Formålet med årsberetningen er å supplere årsregnskapet med informasjon man ikke finner i regnskapet. Det er arten av virksomheten, risikoer og usikkerhetsfaktorer, redegjørelse for fortsatt drift, markedsposisjon, konkurransemessige forhold, miljøforhold osv. Årsberetningen er ledelsens rapport om hvordan virksomheten har vært i regnskapsåret, og deres oppfatning av hvordan fremtiden vil bli. Alle disse faktorene kan være med på å avgjøre hvorvidt en bedrift får innvilget kreditt fra banken. For långiver kan det være sentralt å få innblikk i alle sidene ved driften av virksomheten. Samtidig vil denne rapporten si mye om hvordan ledelsen tenker. Dermed er årsberetningen en god kilde for långiver til å få et innblikk i hvordan ledelsen selv ser på virksomheten sin, samt hvilke framtidsutsikter virksomheten har.

I den relevante standarden, NRS 16 Årsberetning punkt 2.3, står det at *”årsberetningen er en redegjørelse fra styret og daglig leder som presenterer og analyserer foretakets utvikling (...) Fremstillingen skal hjelpe brukerne til å kunne vurdere foretakets historie og framtidige utvikling.”*

2.4.5. Revisors beretning

Revisor har i oppgave å granske det avlagte årsregnskapet for å kontrollere at årsregnskap og årsberetningen er utarbeidet iht. gjeldende lover og regler. Han innehar stillingen som den objektive tredjepart, og skal ut fra sitt ståsted utarbeide revisjonsberetningen og avgi denne ovenfor selskapets generalforsamling. Revisorloven lovfester hvilke plikter revisor har i forbindelse med avlegging av revisjonsberetningen. I § 5-6 er det presisert det lovbestemte minimum revisor må ta med i sin beretning, når det etter revisors mening ikke er vesentlige feil eller usikkerhet vedrørende årsregnskapet og det ikke er avdekket forhold eller uregelmessigheter for øvrig som revisor mener bør påpekes i beretningen.

Av revisor skal det gis:

- en klar angivelse av om årsregnskapet etter revisors oppfatning gir et rettviseende bilde i samsvar med det regelverket for finansiell rapportering som er anvendt
- konklusjon på om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter

- konklusjon på om den revisjonspliktiges ledelse har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger
- konklusjon på om opplysninger i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap er i samsvar med lov og forskrifter, samt om opplysningene er konsistente med årsregnskapet

Revisjonsberetningen kan være en slags sikkerhet for banken i en kredittgivningssituasjon. Banken kan gjennom revisors beretning få en bekreftelse på den finansielle stillingen til foretaket, og representerer en tilleggsikkerhet i kredittvurderingen.

2.5. Andre elementer i kredittvurdering

I en kredittvurderingsprosess er bedriftskundens årsregnskap og det som inngår i dette, resultatregnskapet, kontantstrømmen, balansen og notene, av vesentlig interesse for banken. Men det er også andre kilder som vurderes i tilknytning til hvorvidt en bedriftskunde får innvilget lån fra banken. Blant disse kildene inngår:

- budsjettet til selskapet
- sikkerheter selskapet kan tilby
- benchmarking, og
- kunnskap om eierne, styret og den daglige leder og organisasjonen for øvrig

Alle disse elementene er sentrale for en bank ved kredittvurdering. Det er elementer som kan få banken til å endre syn på bedriften, og de kan derfor være med på å bidra til utfallet av vurderingen. Vi vil i følgende kapittel se nærmere på disse fire elementene i en kredittvurdering.

2.5.1. Budsjett

Budsjett defineres som ”*et tallmessig uttrykk for en bedrifts handlingsplan for en gitt fremtidig periode.*” (Hoff, 2005, s. 21) Med dette menes at bedriften oversetter, de konsekvenser og resultater de forventer i planene som skal iverksettes for å nå sine mål, til tall. Budsjettet kan ikke ses alene ut fra de tall som er oppgitt, men må leses i sammenheng med de strategier og mål bedriften jobber mot, og de foreslåtte gjennomføringsplaner som er lagt

til grunn for tallene. (Hoff, 2005) Gjennom budsjettet fokuserer bedriften på tre sentrale forhold i virksomheten:

- Dens strategier
- Dens mål
- Dens organisasjon

Budsjettet skal representere etappeplanen for å få gjennomført strategien til bedriften. Det skal referere til både de kortsiktige og langsiktige målene til bedriften, ved hjelp av tall oppgitt i budsjettet. Og til sist skal budsjettet fokusere på organisasjonen. Det er den som har stått for utarbeidelsen av dokumentet, og den som skal gjennomføre det slik at bedriften når sine oppsatte mål. På denne måten viser budsjettet også til det engasjementet som er hos de ansatte på alle nivåer, eller om det ikke er der. En ledelse som ikke viser motivasjon for planene kan tyde på at gjennomføringsevnen ikke er til stede heller.

”Å fastsette realistiske mål og å utarbeide de handlingsplaner som skal sikre at målene nås, er vanligvis den krevende delen av arbeidet.” (Hoff, 2005, s.22)

Det finnes tre hovedbudsjetter. Det første er *resultatbudsjettet*. Oppstillingen er tilsvarende resultatet i resultatregnskapet, bare i et fremtidsrettet perspektiv. Det andre er *likviditetsbudsjettet*. Dette gir en oversikt over betalingsmidlene (pengene) som vil være tilgjengelig med tanke på salgsaktiviteten som forventes. Likviditetsbudsjettet skiller også mellom drifts- og investeringsaktiviteter. På den måten gir det oversikt over hvor stor andel av resultatet som kommer fra driften, og hvor mye som kan føres tilbake til finansielle transaksjoner. Budsjettet inngår i likviditetsstyringen til bedriften, som er en av ledelsens viktigste oppgaver. Det tredje hovedbudsjettet er *balansebudsjettet*. Målet med det er å få oversikt over hvordan balansen vil se ut ved årsslutt, tatt i betraktning de beslutningene og forutsetningene som tas i budsjetteringsprosessen. For eksempel kan det være med på å gjøre ledelsen oppmerksom på at finansieringen ikke er dekkende.

Budsjettet viser altså til kundens posisjon med hensyn til lønnsomhet, likviditet og soliditet. Det kommer også frem dersom bedriften har satt seg delmål, om de har kampanjer eller prosjektplaner, og ellers om det er investeringer eller begivenheter som kan påvirke inntektene og/eller utgiftene i særlig grad. Kombinert med handlingsplaner er det et godt

bedriftsutviklingsverktøy, og for eksterne brukere gir det en pekepinn på hvordan daglig leder ser for seg utviklingen i kommende periode.

2.5.2. Benchmarking

Teorien om benchmarking handler om å avdekke effektivitetspotensialer ved å sammenligne seg med de som er kjent for å være *de beste i bransjen*. Som Dervitsiotis skriver:

“The purpose of benchmarking is to identify performance gaps and potential areas of improvement at the strategic or business process levels.” (Dervitsiotis, 2000, s.2)

Han beskriver gjennomføringen som:

“(...) the systematic study and comparison of a company’s key performance indicators with those of competitors and others considered best-in-class in a specific function (...)”

(Dervitsiotis, 2000, s. 2)

Det skilles mellom tre ulike former for benchmarking:

- Ytelsesbenchmarking
- Prosessbenchmarking
- Strategisk benchmarking

Ytelsesbenchmarking går ut på å undersøke og sammenligne de økonomiske- og/eller produksjonsmessige faktorene, mens i prosessbenchmarking legges det vekt på de kvalitative aspektene ved produksjonen. Strategisk benchmarking omhandler for eksempel strategiske valg vedrørende bruk av ressurser, organisatorisk oppbygging osv. (Løvland og Iversen, 2001). Bakgrunnen til at de deler benchmarking inn i kategorier er at de ønsker å gjenspeile flere elementer i en forbedringsprosess:

“(...) den grunnleggende forutsetningen at benchmarking skal bidra til læring og forbedring i bedriftene. For å få til dette er det ikke nok og bare vite hvilke forskjeller som eksisterer (ytelser); man må også danne seg et bilde av hvorfor det er slik og hvilke kvalitative forskjeller som ligger bak de produktivitetsforskjeller man observerer.”

(Løvland og Iversen, 2001, s. 56-57)

2.5.3. Eiere, styret og daglig leder

I henhold til aksjeloven skilles det mellom tre sentrale roller i en virksomhets ledelse. Det er eier-, styre- og daglig lederrollen. Det er viktig at det er et godt samarbeid mellom de tre, for at driften og samspillet med øvrige interessenter skal fungere godt. Eierne er den øverste myndigheten i selskapet, men har formelt kun mulighet til å ta beslutninger på generalforsamlingene, jf. Asl. § 5-1 (1). Eierne må være tydelige på hvorfor de eier, og forsikre seg om at styret og daglig leder handler i deres interesser. For at samspillet mellom de tre rollene skal fungere optimalt bør eierne være påpasselige med å informere om hvilke mål de har for selskapet, og hva de forventer å få ut av eierskapet. (PwC, 2007) Eierne velger styret, og i henhold til Per Thoresen og hans artikkel om styrearbeid, har styret en:

- Forvaltningsplikt (jf. Asl. § 6-12)
- Tilsynsplikt (jf. Asl. § 6-13)
- Opplysningsplikt

Opplysningsplikten kommer av de plikter styret har om å opplyse om forhold vedrørende selskapet til eiere, kreditorer, ansatte og andre. Hovedpunkter rundt denne plikten omfatter opplysninger om årsregnskap og årsberetning, og opplysninger til generalforsamlingen. (Thoresen, 2005)

”Ethvert selskap skal ledes av et effektivt styre, som er kollektivt ansvarlig for selskapets suksess.” (PwC, 2007 s.38)

Det er styrets ansvar å utvikle og iverksette strategier (mål) for selskapet, samt sørge for at det har tilstrekkelig finansielle og menneskelige ressurser for å få dette gjennomført. Styret skal føre tilsyn med daglig leder, og påse at de retningslinjer og forpliktelser ovenfor eierne, og andre interessenter, blir innfridd. I tillegg er det styret som har ansvar for ansettelse av daglig leder for selskapet (jf. Asl. § 6-2). Denne oppgaven er viktig, i og med at daglig leder er selskapets ansikt utad, og den som skal sørge for tilfredsstillende daglig drift.

Daglig leder er drivkraften i selskapets utvikling. Daglig leder skal gjennom å følge de retningslinjer og pålegg som styret har gitt, stå for den daglige ledelse av selskapets

virksomhet (jf. Asl. § 6-14). Daglig leder må være en person som er *”samarbeidsvillig, lojal ovenfor sitt styre med integritet og evne til å gjennomføre”*. (Thoresen, 2005, s. 4) Styret vil være avhengig av å motta relevant informasjon fra daglig leder, for å kunne ivareta sitt forvaltningsansvar. Det kan altså oppstå informasjonsasymmetri i alle ledd mellom de tre rollene, både eiere, styret og daglig leder. Mer om dette i kapittel 2.1.1.

Daglig leder er bedriftens øverste leder, det er han som representerer virksomheten, for eksempel ved møte med banken i en kredittvurderingsprosess. Derfor er det viktig at dette er en person som man forbinder positive ting med. Både for styret og virksomheten vil det være viktig at selskapet blir representert på en best mulig måte. Daglig leder sier for øvrig en god del om styret til bedriften, i og med at det er styret som har ansatt denne personen. Dersom daglig leder driver virksomheten dårlig, betyr det på mange måter at styret viser dårlig dømmekraft og handlingsevne. Man assosierer gjerne selskap man kjenner til med de som drifter det, og ikke de som eier det. På den måten gjenspeiler daglig ledelse og en virksomhets omdømme hverandre. En virksomhet som går godt er synonymt med en dyktig ledelse - og omvendt. Asl. § 6-32 sier at:

”Daglig leder representerer selskapet utad i saker som inngår i den daglige ledelse”

Å ha en god daglig leder med et godt omdømme er avgjørende for hvordan bedriften blir betraktet utad. Eksempelvis i forbindelse med beskrivelse av kunden i sammenheng med en kredittvurdering.

2.5.4. Sikkerhet

Når en bedrift søker lån/kreditt hos en bank krever banken normalt *sikkerhet/pant* for den risikoen den påtar seg. Bedriften som stiller eiendeler som sikkerhet er nødt til å opplyse om dette i regnskapet sitt:

”Er den regnskapspliktiges gjeld sikret ved pant eller lignende sikkerhet i den regnskapspliktiges eiendeler, skal det gis opplysninger om den gjeld sikkerheten gjelder og om balanseført verdi av de pantsatte eiendeler.” (Jf. Rskl. § 7-21 (2))

Det er altså regnskapsprodusenten som er ansvarlig for at regnskapstall og noter inneholder informasjon om hvilke eiendeler som det er stilt sikkerhet i. En av årsakene til at pantsatte/sikkerhetsstilte eiendeler skal komme frem i regnskapet er informasjon til brukerne av regnskapet med økonomiske interesser i selskapet. En leverandør som vurderer å gi kreditt, eller en bank som vurderer hvorvidt han skal gi lån til en bedrift, har behov for opplysninger om hvilke verdier som kan hentes ut dersom bedriften ikke kan innfri betalingskravene fra kreditoren.

Man kan ha *rettslig* og *faktisk* rådighet over sikkerhetsobjektet. Rettslig rådighet er at eieren har anledning til å foreta ulike former for rettsstiftelser i panteobjektet, blant annet å pantsette eller inndra objektet. Faktisk rådighet går på adgangen til å bruke og å besitte objektet. Det er en forutsetning at bedriften får anvende eiendelene sine selv om de er stilt til sikkerhet for et lån. På den andre siden krever Pantelovens § 1-7 (2) at bedriften skal «sørge for forsvarlig stell og vedlikehold av pantet». Første og andre ledd må altså ses i sammenheng, da normal bruk av driftsmidlet vil føre til at det trengs vedlikehold og stell for å unngå et veldig verdifall.

2.5.5. Covenants

I banker er det vanlig praksis å bruke covenants som en del av låneavtalen. Covenants er lånevilkår som bankene bruker for å regulere kundes adferd i etterkant av kontraktsigneringen. For eksempel kan banken stille krav til størrelsen på bedriftens egenkapital og rentedekningsgrad. Frekvensen på oppfølging av lånevilkårene varierer, fra kvartalsvis til årlig. (Huneide, 2011) Dersom bankene oppdager brudd på covenantskravene går de i forhandling med kunden. Et utfall er at banken «waiver» kravet, det vil si at de gir en tidsbegrenset aksept for bruddet. Ytterste konsekvens er at lånet sies opp.

2.6. Revisjonsplikt for små foretak

Vår tredje delproblemstilling retter seg mot bortfallet av revisjonsplikten for små foretak. Dette kapittelet er til for å forklare teorien rundt emnet. Problemstillingen og den tilhørende teorien er for tiden høyaktuell, ettersom lovendringen kom for kort tid siden og trådte i kraft 1. mai 2011. Hva bakgrunnen til dette bortfallet av revisjonsplikten var, samt hva og hvem det omfatter, er noe av det vi skal se nærmere på i det følgende kapittelet. Vi skal gå nærmere inn

på betydningen revisjonen har for tilliten til årsregnskapet, og til sist si litt om hva bortfallet kan ha å si for banken.

2.6.1. Bakgrunn for lovendringen

Etter forslag fra finansdepartementet, til Stortinget, ble revisjonsplikten gjort frivillig for små foretak. Med små foretak menes i henhold til Asl. § 7-6 (1) foretak som har

- driftsinntekter under 5 millioner kroner
- balansesum på under 20 millioner kroner, og
- gjennomsnittlig mindre ansatte enn det som tilsvarer 10 årsverk.

I følge forslaget til Stortinget var bakgrunnen at man i den senere tid har sett at revisjonsplikten for små aksjeselskaper og andre selskaper med begrenset ansvar er blitt opphevet i andre land, der man tidligere hadde revisjonsplikt for de aktuelle selskapene. Våren 2006 igangsatte regjeringen et prosjekt som hadde som formål å øke konkurranseevnen til næringsvirksomheter, blant annet ved å redusere administrative kostnader. Hovedgrunnen til at forslaget ble vedtatt var at man gjennom utredningen så hvor mye penger de små foretakene brukte på revisjonshonorarer årlig, og sett i sammenheng med den omsetningen disse foretakene hadde, var det mye å regne. (Prop. 51, pkt.2) I følge artikkelen *"Hvem er brukerne av årsregnskapene til små aksjeselskaper, og trenger de reviderte regnskaper?"* av John Christian Langli, betalte de små foretakene i 2006 29,2 % i revisjonshonorar av hver krone de betalte i skatt. Bortfallet av revisjonsplikten for små selskaper kan være med på å bidra til at flere starter opp og vil drive virksomhet. (Prop.51 L) I 2011 ble det rapportert at 48 236 selskaper valgte bort revisjon, som følge av fritaket. [8]

2.6.2. Revisjonens betydning

"Revisjon antas å gi økt sannsynlighet for at årsregnskapet gir et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat." (Prop.51 L, s. 24)

En revisor skal stå for kontroll av regnskapet. Han kommer inn som en ekstern og uavhengig part, for å kontrollere at alt er gjort i henhold til lover og regler. Lovendringen kan føre til at

det vil bli lettere for daglig leder og styret å gjøre manipulasjoner med regnskapene, forutsatt at det er bedriften selv som utarbeider det, og ettersom det ikke vil bli kontrollert som tidligere. Langli hevder at regnskapsbrukerne vil komme til å ønske en bekreftelse fra en uavhengig part, på grunn av at tilgjengeligheten for manipulasjon er så sterkt til stede. En slik uavhengig part er da gjerne revisorer, eller en autorisert regnskapsfører. Men det er mange meninger knyttet til om en autorisert regnskapsfører kan erstatte revisors rolle. Den norske Revisorforening (DnR) mener at

”en autorisert regnskapsfører ikke i like stor grad vil dekke kontrollbehovet som en revisor”
(Prop. 51 L, s. 33).

Videre mener en rekke instanser, deriblant Kredittilsynet og Økokrim, at autorisert regnskapsfører ikke kan erstatte revisors etterkontroll av regnskapene. Dette begrunnes med at regnskapsførere utfører oppgaver på vegne av foretakene, og er dermed ikke en ekstern kontrollør slik som revisor.

Flertallet av utvalget som ble satt til å se på revisjonsplikten for små foretak, mente revisjonsplikten burde bestå. Standpunktet deres baserte seg på at flertallet mente samfunnet har behov for innsyn og kontroll i de små selskapene, og at den samlede nytten av revisjonen for interessentene var større enn kostnadene forbundet med revisjonen. De anser samtidig at revisjon er en viktig kilde til bekjempelse og forebygging av økonomisk kriminalitet, og at den er behjelpelig til å dekke skattemyndighetenes kontrollbehov. Instansene mener at revisjonsplikten bidro til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet. Samtidig anslo de at revisjonsplikten også hadde en viss preventiv effekt.

”(...) vissheten om at regnskapene skal revideres i seg selv vil kunne ha en preventiv effekt, og vil også kunne hindre en utvikling i retning av skatteunndragelser mv.”
(Prop.51 L, pkt. 6.4.5)

Men selv om finansdepartementet gjennom Prop.51 L mener bekjempelsen og forebyggelsen av økonomisk kriminalitet taler for at man ikke skulle opphevet revisjonsplikten for små foretak, mener de også at bruk av autorisert regnskapsfører i noe grad kan være med på å opprettholde denne kampen. Kredittilsynet har uttalt at de mener en ekstern regnskapsfører vil være et bidrag til bekjempelse av økonomisk kriminalitet, ettersom regnskapsførerne utfører

arbeidet sitt i henhold til lover og regler og i henhold til god regnskapsføringsskikk. Finansdepartementet mener at et bortfall av revisjonsplikten for små aksjeselskaper ville føre til en *svekkelse* av kontrollen med skatte- og avgiftsberegningen. Dette baserte de på at sammen med bortfallet av revisjonsplikten, forsvant også kravet til at revisor attesterer næringsoppgaven og kontrolloppstillingen over registrerte og innberettede beløp. (Prop.51 L)

2.6.3. Betydning for banken

Eventuelle lovendringer skal ikke gå på bekostning av følgende mandat:

”Revisjon skal bidra til at kreditorer (...) og andre brukere av regnskapsinformasjon har sikkerhet for at informasjonen i foretakenes årsregnskaper er korrekt.” (NOU 2008:12)

De reviderte årsregnskapene har tidligere vært en kilde til informasjon for blant annet kredittgivere, hvor de har vært brukt som grunnlag i vurdering av kredittrisikoen foretaket er forbundet med. Dette er noe bankene nå ikke vil kunne forvente seg automatisk å få fra de små kundene sine. Men som både Langli og Prop.51 L påpeker vil kredittgiver (bankene) fortsatt kunne stille krav om at regnskapene skal være reviderte for at det skal være mulig for dem å yte kreditt.

”Selv om den lovbestemte revisjonsplikten for små selskaper oppheves, vil banken uansett kunne kreve at det framlegges et revidert regnskap som vilkår for å yte kreditt. Alternativt vil en eventuell økt risiko ved ureviderte regnskaper kunne reflekteres i kreditorenes betingelser til selskapene, for eksempel gjennom høyere rente og krav om tilleggssikkerhet.”

(Prop.51 L pkt. 6.4.4.2)

Som det står i sitatet er det stor sannsynlighet for at kreditor vil øke lånebetingelsene for de selskapene som søker lån uten reviderte regnskaper. Den tryggheten som følger med et revidert regnskap, er ikke på samme måte tilstede i et urevidert regnskap. Låntaker venter seg da eventuelt høyere renter på lånet og strengere krav til sikkerhetsstillelse ovenfor banken.

3. Metode

I dette kapittelet vil vi gi leseren en gjennomgang av forskningsdesign og hvilken undersøkelsesmetode vi har anvendt i masteroppgaven. Vi vil gi en begrunnelse på hvorfor vi har valgt nettopp disse metodene, og gi en beskrivelse av framgangsmåten vi har brukt for å hente inn og bearbeide informasjon. Gjennom kapittelet får leseren innblikk i både fordeler og ulemper ved undersøkelsesmetoden vi har valgt, samt en gjennomgang av undersøkelsesprosessen vår. Til slutt vil vi gjøre en evaluering av undersøkelsesmetoden. Resultatene vi er kommet frem til ved hjelp av undersøkelsesmetoden vil deretter presenteres i kapittel 4.

3.1. Forskningsdesign

Når en skal gjennomføre en analyse, må forskeren sette seg opp en plan for hvordan han skal gjennomføre denne. Denne planen kalles et forskningsdesign.

“Research design can be thought of as the structure of research, (...) the "glue" that holds all of the elements in a research project together.” [9]

Det fins tre ulike typer forskningsdesign: Eksplorerende-, beskrivende- og forklarende design. (Blumberg mf., 2011) Valg av forskningsdesign avhenger av ulike kriterier for hvordan undersøkelsen skal gjennomføres. Det første kriteriet er tidsdimensjonen. Det finnes to ulike tidsdimensjoner; tverrsnitt- og longitudinelle undersøkelser. Tverrsnittstudier er studier hvor man benytter data fra ett bestemt tidspunkt eller en avgrenset og kort periode. (Johannessen m.fl., 2011) Longitudinelle undersøkelser karakteriseres ved at man samler inn data på mer enn ett tidspunkt. Man ønsker i de fleste studier å kunne gjøre longitudinelle undersøkelser, men både tids- og ressursbegrensninger gjør dette lite gjennomførbart. I og med at undersøkelsen vår skal gjennomføres som en del av vår masteroppgave, som har begrenset tidshorisont og begrensede mengder ressurser, vil vi karakterisere undersøkelsen som en tverrsnittsundersøkelse.

Det andre kriteriet omhandler hvorvidt vi skal undersøke et utvalg eller en populasjon. Vi har intervjuet én til to representanter fra samtlige banker i Tromsø. Alle representantene er på en eller annen måte knyttet til bankens bedriftsmarked, enten banksjef, kredittsjef eller rådgiver.

Vi begrenset oss til bankene med fysisk kontor i Tromsø, dermed har vi basert studiens undersøkelse på et strategisk utvalg. Vi kommer nærmere inn på hva dette strategiske utvalget innebærer senere i kapittel 3.2. om utvalg.

Det siste kriteriet omhandler innsamling av kvalitative eller kvantitative data. (Johannessen m.fl., 2011). For å trekke en slik beslutning må man vurdere både problemstilling, hva man ønsker å få svar på, og hvilken type data man har tilgang til og vil produsere. (Blumberg m.fl., 2011). Vi anser en kvalitativ tilnærming å være mest passende til denne studien.

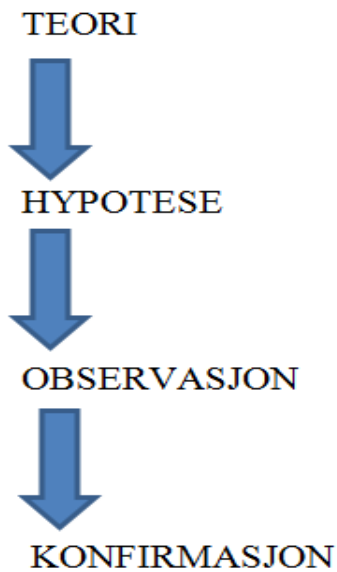
Primærdataene vi produserer tillegges stor vekt, da det er begrenset med sekundærlitteratur som omhandler regnskapsbruk i en kredittvurderingsprosess. Vi ønsket i tillegg data i hovedsak bestående av ord og forklaringer, ikke på kategorinivå. Summen av disse kriteriene resulterte i en kvalitativ tilnærming og et beskrivende design.

3.1.1. Beskrivende design

I en beskrivende studie søker man svar på spørsmål som hvem, hva, hvor, når, og noen ganger også hvordan et fenomen opptrer. Formålet er å beskrive, eller definere et tema.

”Descriptive studies sketch the current state of a phenomenon. Attempts to describe or define a subject, often by creating a profile of a group of problems, people or events, through the collection of data (...)” (Blumberg m.fl, 2011, s. 491)

Designet skal kunne beskrive en nåværende situasjon, eller prosess. Dermed passer det beskrivende designet vår studie godt, ettersom formålet med studien vår er å beskrive hvordan banken bruker årsregnskapet i en kredittvurderingsprosess. I det beskrivende designet bruker man en deduktiv tilnærming til problemstillingen. Som figuren nedenfor viser, går forskeren her fra teori til empiri.

Figur 2. Grafisk illustrasjon av deduktiv tilnærming

3.2. Utvalg

I kvalitative undersøkelser er det ofte vanskelig å avgjøre på forhånd hvor mange intervju som vil være et forsvarlig antall. Mange forskere hevder det bør gjøres intervjuer fram til forskeren ikke lenger føler han får mer ny informasjon av intervjuobjektene. Det er altså ingen grenser for hva som anses som nok intervjuer. (Johannessen m.fl., 2011) I undersøkelser som er tidsbegrensede, slikt som vår er, må man sette grenser for hvor mange intervjuer man skal gjennomføre. Vår undersøkelse, som er en del av en masteroppgave, har begrensede ressurser både når det kommer til tid og penger. Dermed har vi vært nødt til å avgrense vårt utvalg til å omfatte seks intervjuer, i fem ulike banker.

Ettersom hensikten med kvalitative undersøkelser er å få mest mulig kunnskap om emnet, vil det være uvanlig å gjøre tilfeldige rekrutteringer av informanter. Det er derimot helt normalt å rekruttere informanter etter at studien er i gang, og man har klart for seg hva man trenger av informasjon for å kunne svare på problemstillingene. Vi har med grunnlag i dette, gjennomgått en *strategisk utvelgelse* for å kartlegge hvilken målgruppe vi er på jakt etter, for deretter å ha valgt ut hvilke personer vi må få tak i for å få de svarene vi er ute etter. (Johannessen m.fl., 2011)

Vi valgte å gjøre en strategisk utvelgelse av bankene basert på geografisk beliggenhet. De fem bankene vi har gjort undersøkelser hos, er alle plassert med kontorer i Tromsø. Dette var

praktisk grunnet den korte tidsrammen og de begrensede økonomiske ressursene vi hadde.

Her følger en liste over de fem bankene vi har gjort intervjuer hos

- DNB
- Sparebank 1 Nord-Norge
- Nordea
- Fokus
- Handelsbanken

Ettersom vi konsentrerer oss om regnskapsbruk og låne- og kredittvurdering i bank, var det naturlig å intervjuer personer som er involvert i denne kredittvurderingsprosessen. I utgangspunktet tok vi kontakt med kredittsjefene, fordi vi tenkte disse hadde all informasjon vi var ute etter. Når vi merket at det tok lang tid før disse hadde anledning til å snakke med oss, la vi om på planen. Vi vet at alle bankene har en egen kredittpolicy. Alle som jobber innenfor kredittavdelingen på bedriftsmarkedene skal inneha den samme kunnskapen om sin banks kredittpolicy. Og på grunnlag av denne tankegangen og den forutsetningen vi tar i tilknytning til den, har vi intervjuet både på kredittsjefnivå og rådgivernivå. Det at vi også intervjuet på rådgivernivå gjorde at vi fikk gjennomført intervjuene mer effektivt, i forhold til at banksjefer og kredittsjefer har en mer presset arbeidshverdag, og mindre tid til å stille opp. I tillegg gjorde det at vi fikk mulighet til å få hele det lokale utvalget med i undersøkelsen.

3.3. Datainnsamling

Hovedvekten i studien legges på innsamlede primærdata, men da vi startet arbeidet med masteroppgaven, hadde vi også stort behov for bakgrunnsinformasjon. Vi ville ikke vært i stand til å gjennomføre gode intervjuer før vi hadde de nødvendige grunnkunnskaper om emnet. Derfor begynte vi i januar med å gjøre litteratursøk, og lese oss opp på temaet ved hjelp av både artikler og teoretiske bøker. Vi har anvendt både tidligere pensumbøker og annen faglitteratur hentet fra biblioteket. Artikkene er samlet fra nettsteder vi vil kalle ”sikre”, for eksempel idunn.no, som har nettutgaver av ulike tidsskrifter som ”Praktisk økonomi og finans” og ”Beta”.

3.3.1. Sekundærdata

Data som er utviklet av andre, til et annet formål enn det aktuelle, er det man kan karakterisere som sekundære data.

”Studies done by others and for different purposes than for which the data are being reviewed and reused” (Blumberg m.fl, 2011, s. 501)

Den største fordel med bruk av sekundære data er at det er ressursbesparende. Man sparer både tid og penger, og ofte opplever man at de sekundære dataene er av bedre kvalitet enn de primære. Dette kan skyldes at man for eksempel har for lite ressurser, til at man klarer å produsere noe av høy kvalitet. Ved bruk av sekundære data kan man få mulighet til å sammenligne med de egenproduserte dataene. (Saunders m.fl., 2009) Man antar ofte at store søkemotorer og fagsider har artikler som er av god kvalitet, slike plasser har en viss standard å opprettholde og er dermed en relativt sikker plass å hente sine sekundære data. (Saunders m.fl., 2009)

Vår studie tilsier at det finnes få sekundære kilder for oss å bruke. Etter søk på bankenes nettsider fant vi kun sparsomme opplysninger rundt hvilken informasjon de krever i forbindelse med bedriftslån.

3.3.2. Primærdata

Formålet med studien vår er å kartlegge bruk av regnskapet i bankers kredittvurderingsprosess. Får å få klarhet i dette gjennomførte vi intervju direkte med kredittsjefer og bedriftsrådgivere i de aktuelle bankene. På denne måten fikk vi informasjonen rett fra kilden (primærdata). Dette er et emne og en type informasjon som ikke opplyses om offentlig, og derfor er alle bankene blitt anonymisert. Data som man selv samler inn til studien, som er egenprodusert, er det man kan karakterisere som primærdata.

”Original research where the data being collected are designed specifically to answer the research question” (Blumberg m.fl, 2011, s. 499)

Forarbeid

For å få tak i informasjon til studien vår, bestemte vi oss for å samle inn data ved å gjennomføre dybdeintervjuer. Bankenes kredittvurderinger er ikke noe vi kunne finne tak i ved hjelp av sekundærdata, fordi den informasjonen vi leter etter ikke er allment kjent. Vi var nødt til å produsere denne informasjonen selv, ved å intervjuer nøkkelpersoner med tilknytning til bedriftsmarkedet i de fem ulike bankene i Tromsø.

I og med at vår intervjuguide består av spørsmål både med og uten svaralternativer, gjennomfører vi halvstrukturerte intervjuer med en viss standardisering. (Johannessen m.fl., 2011) Samtidig som vi ønsker konkrete svar på noen av spørsmålene, som følge av svaralternativene, ønsker vi også utdypning fra intervjuobjektene dersom de har mer å tilføye. Fordelen med å standardisere noen av spørsmålene er at det vil bli enklere å sammenligne svarene fra de ulike respondentene, og fremstille resultatet statistisk. Dette vil være med på å gjøre analysearbeidet, og fremstillingen av det, enklere. Vi har også valgt å lage en intervjuguide, som er en overordnet plan for gjennomføringen av intervjuene.

Styrker og svakheter ved dybdeintervju

Den største ulempen ved intervju som forskningsmetode er at det er en både *tidkrevende og kostbar* prosess. Dette fører til at man i mange tilfeller må begrense antall intervju, noe som igjen fører til at kvaliteten og sammenlignbarheten ved undersøkelsen svekkes. (Kvale, 2009) Til tross for at det er en ressurskrevende metode er dybdeintervjuer hyppig brukt.

Metoden stiller krav til kompetanse hos intervjueren. Vi stilte godt forberedt til intervjuene, og passet på at alle temaene ble gjennomgått. I intervjusituasjonen er det ofte et asymmetrisk maktforhold mellom intervjuer og intervjuperson (Kvale, 2009). Intervjueren er den autoritære parten og kan komme til å sile informasjon respondenten gir, om hun ikke anser den som relevant for sluttproduktet. Vi, som intervjuere, ønsket å være mest mulig objektive til det som ble fortalt av respondentene. Selv om vi var klar over at det er lett å falle i fellen med å tolke svarene ut fra personlige synspunkter, gjorde vi det vi kunne for å ta til oss informasjonen fra et objektivt standpunkt. Dette er en viktig del av *gyldigheten*, og dermed også kvaliteten til undersøkelsen. Med hensyn til siling og tolking av informasjon var det en stor fordel å være to om gjennomføringen, da vi var nødt til å klarere de innsamlede dataene med hverandre både med tanke på tolkning og relevans.

Fleksibilitet er en stor fordel ved personlige intervjuer. I den sammenheng måtte vi være oppmerksom på å stille oppfølgingsspørsmål og sørge for at intervjuet skred framover selv om respondenten var ferdig snakket. Oppfølgingsspørsmålene skal naturligvis komme der det passer seg under intervjuet, men vi hadde lagt opp til mulige oppfølgingsspørsmål i guiden vår på forhånd i tilfelle det bød seg anledninger til å benytte disse. Styrkene ligger også i den løse strukturen og fleksibiliteten intervjuer har til å følge opp interessante saker som kommer frem. En siste fordel med intervju som forskningsmetode er at man kan teste intervjuopplegget, for eksempel ved å gjennomføre et pilotintervju før man setter i gang. Vi var så heldige at vi fikk gjennomført et pilotintervju, før vi satte i gang med de tiltenkte intervjuene. Dette var til stor hjelp for oss. Det hjalp oss til å se små feil med intervjuguiden, som vi fikk rettet på før vi gjennomførte de andre intervjuene. Hvordan vi taklet utfordringene og fikk utnyttet fordelene med metoden kommer vi tilbake i evalueringsavsnittet.

Intervjuprosessen

Arbeidet med intervjuguiden startet med at vi tok utgangspunkt i den teorien vi har i teorikapitlet. Vi valgte å dele inn guiden i to deler. Den ene delen går på de to første delproblemstillingene våre og den andre delen omhandler den tredje delproblemstillinga. Vi valgte denne inndelinga fordi de to første delproblemstillingene, som er nærmere omtalt i teorikapitlene, begge omhandler regnskapet mer direkte i forhold til kredittvurdering enn den siste. Den tredje delproblemstillinga handler i større grad om den bortfalte revisjonsplikten til små foretak, og dermed mer om hva revisjon har å si for regnskapet og bankens pålitelighet til revisor.

Intervjuguiden fikk en god flyt med denne inndelinga, og det var med på å gjøre den mer oversiktlig. Vi valgte å ha noen spørsmål med svaralternativer, og noen uten. Først har vi lagt opp til såkalte nøkkelspørsmål, som er kjernen i intervjuguiden. Under en del av nøkkelspørsmålene, der vi hadde behov for å få mer informasjon fra respondenten, hadde vi også planlagt ett eller flere oppfølgingsspørsmål. (Johannessen m.fl., 2011) En annen grunn til at vi valgte å ha svaralternativer under noen av nøkkelspørsmålene, var at vi med dette ville få mulighet til å sette opp noen enkle statistikker. Disse statistikkene vil gjøre det lettere både for oss og leseren å kunne sammenligne, og se likhetene og de eventuelle ulikhetene, i svarene fra respondentene.

Intervjuprosessen, etter intervjuguiden var ferdigstilt, startet med at vi tok kontakt med de bankene og respondentene vi ønsket svar fra. Vi henvendte oss først til dem med en mail, hvor vi fortalte litt rundt oppgaven, hva vi ønsket svar på og opplyste om at de ville bli anonymisert i oppgaven dersom de stilte opp. Disse opplysningene var med på å skape tillitt hos respondentene. Deretter ringte vi og avtalte møte, samtidig sendte vi over intervjuguiden slik at de kunne forberede seg dersom de ønsket det.

Som nevnt stod en av oss for spørsmålsstillingen og tok beskjedene notater, og den andre skrev kun notater. Kort tid etter intervjuene ble de enkle notatene skrevet ut i et nytt dokument. Vi har begge lest gjennom de utskrevde intervjuene, og på den måten sikret at begge har oppfattet svarene riktig.

3.4. Evaluering av metode

Ulike forskningsmetoder har forskjellige styrker og svakheter ved seg. Det er viktig å være klar over disse for å kunne øke kvaliteten på undersøkelsen. Vi vil nå gjøre en evaluering av kvaliteten på studien vår. Kvantitative undersøkelser er greie å vurdere kvaliteten på da reliabilitet og (ulike former for) validitet er de aktuelle kriteriene. Det er derimot uenighet om hvordan man skal evaluere kvaliteten på kvalitative undersøkelser. Guba og Lincoln (1989) mener kvalitative undersøkelser må evalueres på en annen måte enn kvantitative, nemlig ved bruk av begrepene pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet. Vi har valgt å følge fremgangsmåten til Guba og Lincoln (1989):

Pålitelighet

Pålitelighet eller *reliabilitet* knytter seg til dataene i undersøkelsen, ”*hvilke data som brukes, hvordan de samles inn, og hvordan de bearbeides.*” (Johannessen m.fl., 2011, s. 243) Ved kvantitative undersøkelser er reliabiliteten, og tester i sammenheng med den, kritisk. Det finnes flere ulike tester som kan gjøres for å sjekke reliabiliteten i kvantitative undersøkelser, men i kvalitative undersøkelser er dette vanskeligere. Dette skyldes blant annet at det vil være omtrent umulig for andre forskere å duplisere en kvalitativ forskers undersøkelser. I tillegg vil kvalitativ forskning være påvirket av forskerens egne meninger og tolkninger, og det vil være en umulighet at andre forskere tolker på samme måte. Muligheten kvalitative forskere har til å styrke påliteligheten til undersøkelsen ligger i å gi en grundig og detaljert beskrivelse av konteksten og framgangsmåten under forskningsprosessen. (Johannessen m.fl., 2011) I

masteroppgaven har vi gitt en inngående beskrivelse av konteksten rundt problemstillingene i de foregående kapitlene. I dette kapitlet, om forskningsmetoden, har vi gitt detaljerte beskrivelser rundt framgangsmåten ved undersøkelsene og dybdeintervjuene vi har gjort.

Ved gjennomføringen av selve intervjuene sto den ene for utspørringa, mens den andre hadde hovedansvaret med å notere det som ble sagt. Intervjuene ble skrevet ut, utfyllende, kort tid etter gjennomføringen og ble gjennomgått av begge to for å kvalitetssikre at svaret fra respondentene stemte overens med begges oppfatning da det ble tolket likt av oss begge. Samtidig fikk vi sørget for at vi ikke utelot noe som kunne få betydning for det videre arbeidet og analysen. Vi mener dette har vært med på å styrke påliteligheten til primærdataene.

Påliteligheten kan også styrkes ved vektlegging på neste evalueringskriterium, som også er hensiktsmessig, nemlig troverdighet.

Troverdighet

Den mest brukte definisjonen på troverdighet innenfor kvalitative undersøkelser er; måler vi det vi tror vi måler? Troverdighet i kvalitative undersøkelser handler om i hvilken grad framgangsmåten og funnene reflekterer formålet med studien på en riktig måte, og hvorvidt studien representerer virkeligheten. (Johannessen m.fl., 2011) I følge Lincoln og Guba (1985) er det to teknikker som vil være med på å øke troverdigheten; vedvarende observasjon og metodetriangulering.

Vi har dessverre ikke anledning til å gjennomføre vedvarende observasjon på grunn av tidsrammen til denne oppgaven, men dette betyr ikke at vi er mindre opptatt av å opprettholde troverdigheten til oppgaven. Vi har gjennom oppgaven brukt mye tid på å bli kjent med konteksten, som vi viser gjennom teorikapitlene. På denne måten har vi også fått forberedt oss godt til intervjuene vi har gjennomført. I tillegg gjorde vi et pilotintervju i forkant, før vi satte i gang med de undersøkende intervjuene. Dette pilotintervjuet, sammen med tilbakemeldinger fra veilederne våre, var med på å kvalitetssikre intervjuguiden vår.

Videre har vi intervjuet sentrale personer som har kunnet bidra med nyttig informasjon for vår oppgave. I tillegg har vi vært så heldige å få tilgang til noen av bankenes kredittvurderingsmodeller. Disse, sammen med de intervjuene vi har gjort, har vært med på å

øke troverdigheten til oppgaven vår gjennom det som kalles metodetriangulering.
(Johannessen m.fl., 2011)

Som nevnt har vi anonymisert respondentene. Det gjorde at vi i det hele tatt fikk intervjuer med dem. Men vi mener også dette har ført til at respondentene har kunnet snakke mer fritt rundt bankens kredittpolicy, og bidratt til at svarene ble mer troverdige.

Overførbarhet

I kvalitative undersøkelser snakker man om overføring av kunnskap, ikke generalisering. Sistnevnte refererer seg til kvantitative undersøkelser. I statistisk generalisering søker man å generalisere et utvalg til en hel populasjon (ekstern validitet). Overførbarhet (i kvalitative undersøkelser) handler om:

”Hvorvidt det lykkes en å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres” (Johannessen m.fl., 2011, s. 248)

Vi har gjort noen funn som er mulig å overføre til alle banker. For eksempel har alle bankene vi har gjort intervju med opplyst at de benytter kredittvurderingsmodeller. Vi har også funnet at alle bankene legger betydelig vekt på årsregnskapet i en kredittvurderingsprosess. Dette kan dermed overføres til å gjelde for andre banker også. Noen funn vil derimot ikke la seg overføre. Dette kommer vi tilbake til i empirien og diskusjonen senere i oppgaven.

Bekreftbarhet

Bekreftbarheten skal sørge for at funnene i undersøkelsen ikke er et resultat av forskerens subjektive holdninger, men derimot et resultat av forskningen. I kvantitativ forskning er objektivitet det tilsvarende til bekræftbarhet i kvalitativ forskning. Bekreftbarheten styrkes ved at det legges vekt på detaljert beskrivelse av alle beslutningene som tas gjennom forskningsprosessen, slik at leseren kan følge og vurdere disse selv. (Johannessen m.fl., 2011)

Vi har gjennom hele oppgaven lagt stor vekt på å opplyse om hva vi har gjort og hvilke valg vi har tatt i løpet av forskningsprosessen. I tillegg har vi vektlagt å ha et objektivt syn når vi har foretatt undersøkelsen (intervjuene). Intervjuene er gjennomført på en måte som gjør det mulig for informantene å fremme sin egen mening (se vedlegg: Intervjuguide). Vi har gjort

vårt beste for å opprettholde et objektive standpunkt, og ikke la våre personlige tanker og meninger komme i veien for forskningen, men dette får være opp til leseren å avgjøre.

3.5. Studiens begrensninger

Studien vår omfatter bruk av årsregnskapet i en kredittvurderingsprosess. Vi har basert oppgaven på intervju av et utvalg banker. Det foreligger en risiko for at resultatene kunne blitt annerledes dersom vi hadde intervjuet andre banker enn de som inngår i vårt utvalg.

Derimot antar vi at funnene hadde vært tilnærmet like dersom intervjuene ble gjennomført ved et annet kontor i samme bank. For å tydeliggjøre; la oss si at vi intervjuet Nordeas kontorer i Tromsø og Trondheim. Vi mener da at funnene vil være de samme. Hvis vi derimot intervjuet et av Nordea sine kontorer og et av DNB sine kontorer kan vi derimot ikke sannsynliggjøre at funnene samsvarer. Vi har gjort våre antakelser på grunnlag av de funn vi har gjort i utvalget vårt, men det er vanskelig å si noe om dette kan gjelde for andre eller eventuelt alle banker. Imidlertid tyder de funn vi har kommet fram til på en viss praksis innenfor kredittvurderingen på bedriftsmarkedet i banker generelt, og er derfor interessante.

4. Empiri

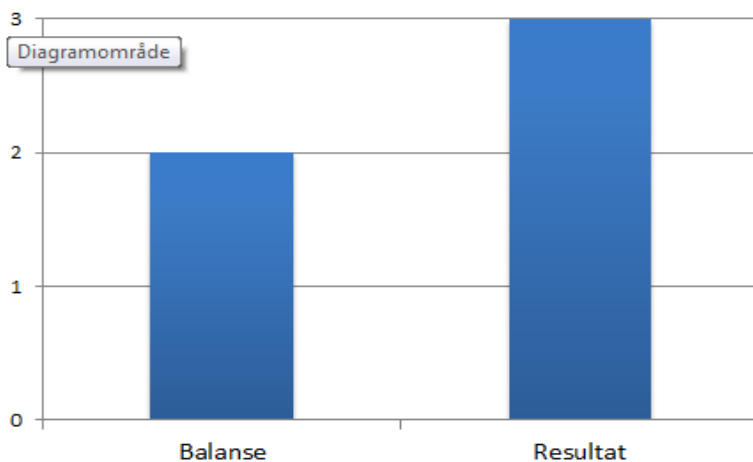
Hensikten med dette kapitlet er å presentere og analysere de funnene vi har gjort ut fra studiens datainnsamling. Funnene presenteres i henhold til de tre delproblemstillingene studien har. Først analyseres funnene i tilknytning til delproblemstilling en, deretter kommer delproblemstilling to og tre. Ved slutten av analysen av hver delproblemstilling, foreligger et lite sammendrag for å trekke ut hovedpunktene. Analysen baserer seg på datainnsamlingen fra et utvalg på fem banker. Studien bygger på primærdata fra dybdeintervju med sentrale personer i tilknytning til kredittvurdering på bedriftsmarkedet i de utvalgte bankene. Alle bankene og respondentene er anonymisert da informasjonen oppgitt ikke er tilgjengelig for offentligheten.

4.1. Bruk av informasjon gitt i årsregnskapet

I denne delen av empirien analyserer vi funnene med hensyn til første delproblemstilling; hvordan bankene bruker informasjonen gitt i årsregnskapet når de skal foreta kredittvurdering av sine kunder. Vi har spurt en rekke spørsmål, omkring temaene hovedsakelig rundt temaene:

- Regnskapsinformasjon
- Bruk av perioderegnskaper (halvårs-, tertiær- og kvartalsregnskap)
- Tilleggsinformasjon; noter og kontantstrøm
- Bearbeidelse
- Kredittvurderingsmodeller

Regnskapsinformasjon

Figur 3. Er banken resultat- eller balanseorientert?

Bank 1

Banken er i størst grad opptatt av likviditet. Kontantstrømmen er også viktig, fordi de her får tilgang til vurderingspostene og får sett nærmere på tæringsevnen. Det er i kontantstrømmen kundansvarlig må gjøre dypdykkene. Når en ny kunde henvender seg til banken utføres det i første omgang en objektiv score av kunden ved hjelp av Soliditets D&B Interactive-modell, se kapittel 2.3.2.1. Hvis en relativt liten bedrift etterspør lån fokuseres det på den objektive vurderingen. Om kunden derimot er et stort selskap, og/eller søker om et stort lån, skal søknaden gjennom en standard prosedyre, sier teamleder for bedriftsmarked - store kunder.

Bank 2

Kredittsjefen i Bank 2 sier de er både resultat- og balanseorientert. Det de er mest opptatte av er at kunden genererer inntekt, altså er de interesserte i å se kontantstrømmen til kunden. Men hos små bedrifter ser de spesielt etter hvilke sikkerheter de kan stille. Årsregnskapet er av stor betydning når en ny kunde søker lån i banken, men er det en eksisterende kunde som søker lån, er banken mer opptatte av prosjektets budsjett. For banken er det viktig å foreta benchmarking hos de store kundene sine, mens de små kundene legges det ikke like stor vekt på i denne sammenhengen. Denne banken benytter seg også av D&B Interactive kredittvurderingsmodell. Les utfyllende om den i kapittel 2.3.2.1. Banken bruker modellen i all hovedsak når de skal gjøre kredittvurderinger. Regnskapene legges inn i modellen og blir automatisk klassifisert etter hvor høy kredittrisiko de viser. Ettersom ratingen skjer

automatisk, sier kredittsjefen det er stor variasjon i de kundeansvarliges kunnskaper rundt årsregnskapet.

Bank 3

Årsregnskapet er bankens aller viktigste kilde til informasjon. Banken ser på både balansesiden og resultat siden av regnskapet, men resultatet er viktigst siden det gir informasjon om kundens inntekter, og i kredittvurderingen er kontantstrømmen mest sentral. På balansesiden er banken mest opptatt av de reelle verdiene, altså de materielle eiendelene. Det som skiller bankens informasjonsbehov til nye kunder fra eksisterende kunder, er kunnskap om betalingsvilje. Banken har oversikt over både betalingsevnen og -viljen i eksisterende kundeforhold. Ved et nytt kundeforhold bruker banken årsregnskapet til å avdekke kundens betalingsevne, mens betalingsvilje derimot er noe banken gjør seg kjent med gjennom kundeforholdets løpetid.

Bank 4

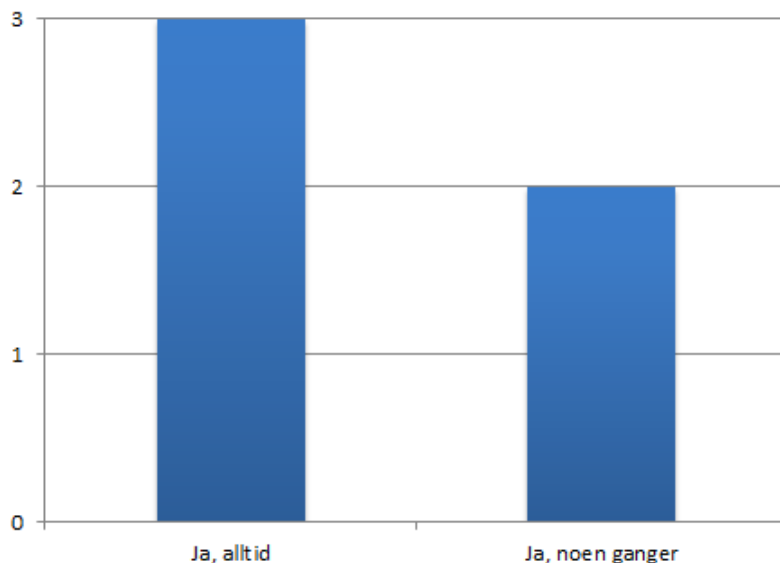
Hovedsakelig ser banken på to ting i en kredittvurdering; betalingsevnen og betalingsviljen til selskapet. Banken er både resultat og balanseorientert, men hovedsakelig ser de på balansen og sier denne er ”vel så viktig som resultatet”. Generelt når banken får en forespørsel om lån, er det en rekke informasjon de ønsker fra kunden, men først og fremst etterspørres siste avlagte årsregnskap. Banken ønsker alltid å få regnskapene kontospesifisert, for å få delt opp og enklere se hva som inngår i samlepostene. De ønsker også å få en reskontrooversikt på kundefordringene til bedriften. Bank 4 bruker regnskapene til å foreta benchmarking, se mer i kapittel 2.5.2. Forskjellen mellom behandling av lånesøknad fra nye kunder kontra eksisterende kunder er at banken har en større jobb med nye kunder, ettersom de ikke har kjennskap til selskapets vilje og evne. De søker den samme informasjonen ved begge søknader, men ved en eksisterende kunde sitter banken allerede på mye av informasjonen som behøves.

Bank 5

Årsregnskapet er den viktigste kilden til informasjon ved en kredittvurdering. Det legges også vekt på at regnskapet inneholder revisjonsberetning. Banken anser resultatregnskapet som viktigst. Rådgiver forteller at balansen ikke er like viktig fordi balanseverdier som for eksempel varelager og kundefordringer er i konstant endring, så summen i balansen vil uansett ikke være den samme ved et eventuelt innkrevningstidspunkt som da de ble ført.

Ved eksisterende kundeforhold kjenner banken allerede til kunden. Da har de ikke like stort behov for å hente inn ny informasjon. Banken vet hvor han har kunden, og det er derfor naturlig å gå rett på det analytiske i kredittvurderingen.

Perioderegnskaper

Figur 4. Etterspør banken perioderegnskaper?

Bank 1

Banken etterspør perioderegnskaper fra de kundene som har covenantskrav tilknyttet det, og fra de hvor banken har pant i for eksempel varelager. Ellers er det ikke vanlig å etterspørre det. Grunnen til at det etterspørres er da for å se utviklingen hos kunden.

Bank 2

Bank 2 etterspør halvårs- og/eller kvartalsårsregnskaper hos de store kundene sine. Noen ganger etterspør de dette dersom de har en kunde som de oppdager en negativ utvikling hos. Grunnen til at det eventuelt blir etterspurt vil være for at banken ønsker å kunne sammenligne regnskapene med det budsjettet som er satt. Men som oftest holder det for banken å få de årlig reviderte regnskapene.

Bank 3

Halvårs-/kvartalsregnskap etterspørres alltid når det skal gjøres en kredittvurdering av nye kunder, også i så godt som alle tilfeller til eksisterende kunder. Bakgrunn for innsamling av perioderegnskaper er å få tilgang til oppdaterte tall for å sikre seg mot informasjonsasymmetri mellom kunde og bank. Kunderådgiver sier regnskapstallene kan bekrefte eller avkrefte hva kunden (agenten) forteller.

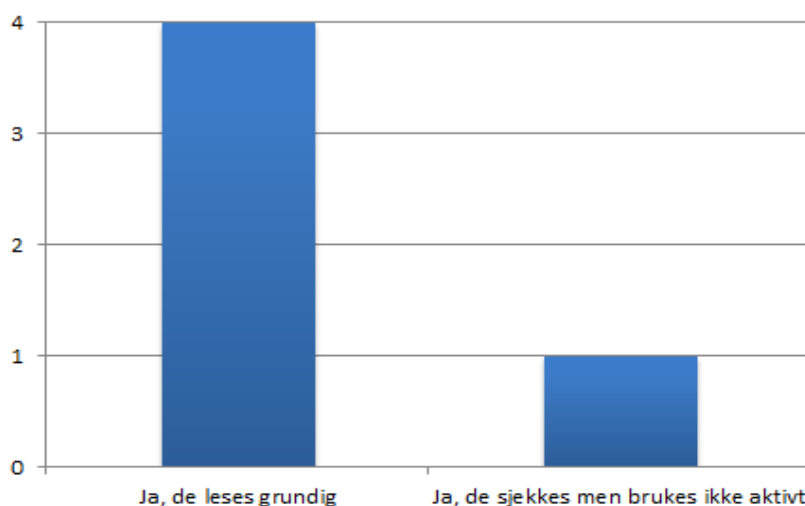
Bank 4

Banken etterspør alltid perioderegnskaper, fra alle sine kunder som søker lån. Grunnen til dette er at de ønsker å få de seneste oppdaterte tallene.

Bank 5

Dersom årsregnskapet ikke er av siste dato etterspør banken også kvartalsregnskap. Dette for å ha tilgang til oppdaterte tall, og være oppmerksom på endringer. Kunderådgiver sier at de er viktige, men banken er oppmerksom på at perioderegnskapene ikke inneholder revidert informasjon, og at tallene dermed nødvendigvis ikke er korrekte.

Tilleggsinformasjon; noter og kontantstrøm

Figur 5. Sjekkes de tilhørende notene til årsregnskapet?

Bank 1

Banken er opptatt av kontantstrømmen til kunden, men som tidligere nevnt legges hovedvekten på likviditeten. Notene gir også viktig informasjon til banken, sier både teamleder og kredittsjef. Teamleder mener de brukes aktivt i kredittvurderingen, kredittsjefen er mindre sikker og sier han bare kan håpe de blir brukt. De gir regnskapet merverdi fordi de forklarer hva som ligger bak tallene og gir et inntrykk av hvordan daglig leder tenker. Siden banken er opptatt av likviditet er den påpasselig med å sjekke hvilke prinsipper som ligger til grunn for blant annet fastsettelsen av varelageret.

Bank 2

Banken er opptatt av kontantstrømmen, når det er snakk om store kunder vel og merke. Informanten legger vekt på betydningen av notene og hvor viktig det er at disse gjennomgås nøye, men er usikker på hvor nøye de leses i praksis av kunderådgiverne. Banken gjør ikke korrigeringer for bruk av regnskapsprinsipper.

Bank 3

Banken er opptatt av kontantstrømmen. Kunderådgiver sier de benytter seg av den formelle oppstillingen, men at de også anvender en egenutviklet oppstilling. Oppstillingen kan variere ettersom hvilken selskapstype bedriften er. I tilknytning til vurdering av lånesøknaden er de avhengige av kontantstrømmen til kunden, for å bedømme betjeningsevnen til selskapet. Banken gjør korrigeringer for regnskapsprinsipper i kredittvurderingsmodellen. Kunderådgiver sier de leser notene, men at disse generelt ikke har tilfredsstillende kvalitet.

Bank 4

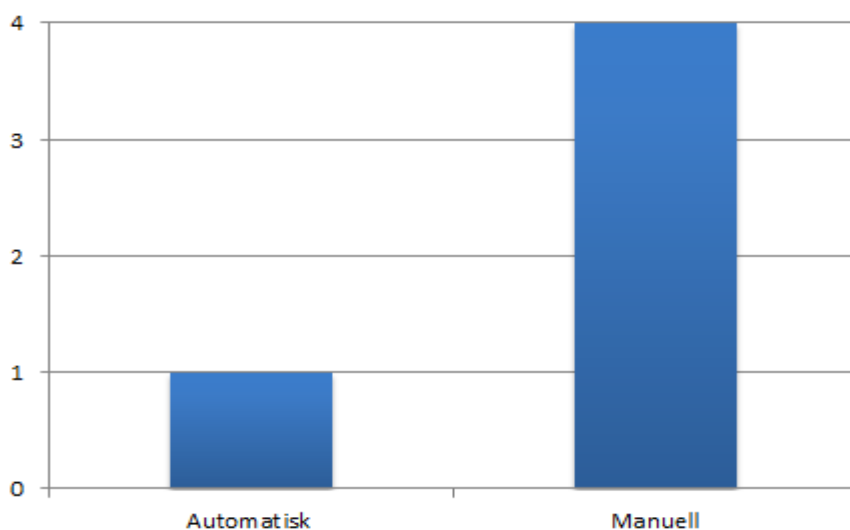
Banken bruker kontantstrømoppstilling, men ikke den formelle vi kjenner fra fagbøker. De benytter seg av en egenutviklet oppstilling. Denne er viktig for å få innblikk i tilbakebetalingsevnen til kunden. Som tidligere nevnt, under regnskapsinformasjon, vil banken alltid ha regnskapene oppgitt på kontospesifisering og reskontro. En av grunnene til dette er at banken som oftest oppfatter noteopplysningene som dårlige. Banken går alltid grundig gjennom notene, særlig dersom de har å gjøre med nye kunder.

Bank 5

I denne banken er kontantstrømmen en sentral del i kredittvurderingen. En av grunnene til at banken ønsker tilgang til oppdaterte regnskap er for å følge med på kontantstrøm utviklingen.

Kontantstrømmen vurderes opp mot det som er realistisk med tanke på bransje, marked osv. Banken bruker ikke kontantstrømoppstillingen som er en del av årsregnskapet, men de utarbeider derimot en egen oppstilling som i stor grad er sammenfallende med den i årsregnskapet. De ser på forholdene mellom de tre hovedinndelingene i kontantstrømmen (operasjonelle-, investerings- og finansielle aktiviteter), men er mest interessert i kontantstrømmene fra driften. Dette kommer av at de er opptatte av å se på verdidriverne i selskapet, og vil i forbindelse med en lånesøknad sjekke om bedriften har evne til å dekke sine betalingsforpliktelser. Kunderådgiverne gjør korrigeringer for bruk av regnskapsprinsipper. Notene er særdeles viktige, og de går grundig gjennom ved en kredittvurdering.

Bearbeidelse

Figur 6. Blir informasjon i kredittvurderingsmodellen lagt inn manuelt eller automatisk?

Bank 1

Banken har ingen egen tallknuseravdeling. Den har valgt en modell hvor den kundeansvarlige er ansvarlig for å utrede forholdene rundt lånesøknaden. Det tas ingen kredittbeslutninger (på bedriftsmarkedet) på rådgivernivå. Beslutningene kan tas på tre ulike nivå, hvor bankens kredittkomité er laveste beslutningsnivå. Jo høyere lånebeløp det er snakk om desto høyere opp på nivåene må man for å ta beslutningene, fra NOK 20 millioner på laveste nivå til over NOK 200 millioner på høyeste nivå. Aktivaene i balansen er oppe til vurdering når banken gjennomgår regnskap. Varelager er blant annet en viktig post i tæringsanalysen, som er en av

kategoriene som inngår i kredittvurderingsmodellen til banken (mer om dette nedenfor). Som nevnt er kundens likviditet av spesiell interesse, og regnskapet brukes derfor også aktivt når det gjennomføres likviditetsanalyser.

Bank 2

Bank 2 har analytikeravdelinger, men ikke i Tromsø. På grunn av avstanden til denne avdelinga har kundebehandlerne her i Tromsø fullt ut ansvaret for analysen av regnskapet. Kredittsjefen innrømmer at kompetansen på dette feltet er varierende, fordi ikke alle kundebehandlerne har like god forståelse for regnskapstall og ettersom regnskapsanalysen gjøres automatisk uten manuelle vurderinger av kunderådgiverne.

Bank 3

Banken har egne folk som jobber med regnskap og regnskapstall, men de er lokalisert sentralt i landet. På Tromsø-kontoret er det kundeansvarlig som vurderer regnskapet. Dess større tall det er snakk om, jo høyere opp på de fem banknivåene (kredittbeslutninger tas på fem ulike nivå) må man for å få innvilget lånesøknader, fra bankens finansielle rådgivere (nivå 1), til styret ved hovedkontoret (femte nivå) hvor alle lån på over NOK 500 millioner skal behandles. Noen av de nøkkeltallene banken legger vekt på å beregne ved hjelp av årsregnskapet er egenkapitalandel, EBITDA-margin og gjeldsgrad.

Bank 4

Kundeansvarlig er den som har ansvaret for å utarbeide ratingmodellen, og gjøre det generelle forarbeidet, slik at de som skal treffe beslutningen om innvilgelse av kreditt har et godt beslutningsgrunnlag. Ettersom ratingen gjøres manuelt, har banken som krav at rådgiver må ha god forståelse for regnskapstall og -analyse. Banken er opptatt av å gjøre likviditetsanalyser, ved bruk av nøkkeltall som likviditetsgrad 1 og 2.

Bank 5

Avdelingen i Tromsø har ingen egen analytikeravdeling, derfor er det kunderådgiver som her også sitter med det hele og fulle ansvaret for analysen av regnskapet. Banken har, som tidligere nevnt, en policy som tilsier at kunderådgiver skal gjennomføre en rating manuelt. Banken er opptatt av likviditeten til kunden, men gjør også analyser av lønnsomheten til kunden basert på nøkkeltall som EBITDA-margin.

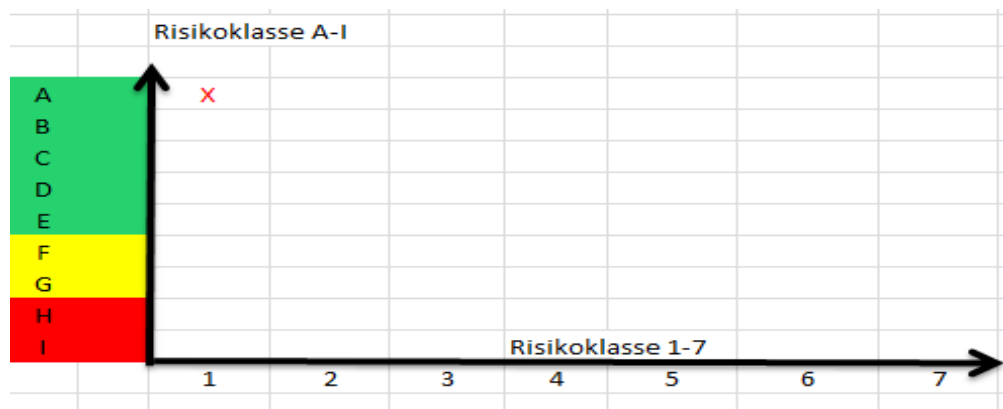
Kredittvurderingsmodeller

Alle bankene i Tromsø har egne kredittvurderingsmodeller, som de benytter i ulik grad. Alle bankene bortsett fra Bank 2 har modeller som kan påvirkes av rådgivers subjektive vurderinger. I tillegg opplyser Bank 3,4 og 5 at modellene deres også (kan) tilføres skjønnsmessige vurderinger.

Bank 1

Banken bruker en generisk kredittvurderingsmodell, utviklet sentralt, for å avdekke kundens ”Probability of default” (sannsynlighet for mislighold av lånet). Modellen er differensiert med tanke på bransje, og eventuelt med tanke på bedriftens størrelse. For eksempel benytter banken en egen modell for eiendomsbransjen da de har egne krav til kontantstrøm, rentenivå osv. Grovt kan variablene i kredittvurderingsmodellen deles i inntjening, tæring, ledelse, adferd og alder (hvor lenge bedriften har vært kunde i banken). Informasjon om inntjening og tæring hentes fra regnskapet, mens resten av variablene får banken fra andre kilder. De variablene som gir størst utslag er inntjening (resultat) og adferd (betalingsanmerkninger). Banken opererer tre år tilbake i tid, og det skal helst ikke forekomme negative resultater for disse tre årene.

Som vi har illustrert i figuren nedenfor, klassifiserer banken kundene ut fra kategorier på intervallnivå A til I, hvor A er øverste nivå (beste). Innenfor hvert intervallnivå er det også en skala fra 1 til 7. Her er 1 det høyeste og viser til at banken har fullt ut sikkerhet for engasjementet, mens andre enden (7) viser til at banken ikke har noe sikkerhet for engasjementet. Innenfor kategori A til E havner de bedriftene som kunden anser som ”friske”, fordi de har under 10 % sannsynlighet for mislighold kommende år. Deretter kommer de som banken anser som usikre kunder, innenfor kategori F til G, og de bedriftene som kategoriseres innenfor H til I anser banken som høyst sannsynlig at vil misligholde lånet.

Figur 7. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 1

Vi har illustrert ved hjelp av det røde krysset i figuren, at kategori A1, øverst til venstre, er beste score en bedrift kan få. Her har banken både 100 % sikkerhet for lånet, og bedriften har under 10 % sannsynlighet for å misligholde lånet neste år.

Bank 2

Nedenfor vises i en tabell hvordan banken klassifiserer kundene sine ut fra kredittvurderingsmodellen.

Tabell 3. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 2

Klasse 1:	Ikke-risiko.
Klasse 2-4:	Lavrisiko
Klasse 5-7:	Moderat risiko.
Klasse 8-10:	Høyrisiko

Kreditsjefen sier den automatiske kredittvurderingsmodellen banken bruker, nevnt ovenfor, er tidsbesparende, og gjør at banken kan behandle lånesøknadene ”på løpende bånd”. Banken opererer med 7 ulike kredittvurderingsmodeller, differensiert etter bransje. Modellene kan ikke overprøves manuelt av banken. Banken har ikke noen standarder for hvilke utslag som kan føre til avslag, det vil derimot være kundebehandlerens ansvar å vurdere hvorvidt ulike variabler kan føre til avslag på lånesøknaden.

Bank 3

Også denne banken har en egenutviklet kredittvurderingsmodell som har som formål å gjøre en vurdering av tilbakebetalingsevnen til alle kundene som rates. Denne banken har en veldig fleksibel modell hvor kundene rates ut fra ulike kategorier etter om det er en privatperson, bedrift, kommune, stat osv. Kunderådgiver opplyser at variabler som typisk inngår i modellen er; bransjetilhørighet, størrelse, inntjening, beliggenhet, kundeportefølje, konjunkturfølsomhet osv. Variablene som har størst påvirkningskraft på resultatsiden er resultat og salgsinntekter, mens likviditetsgraden og eiendelene (de reelle verdier) virker mest inn på balansesiden. Kundene vurderes i henhold til fem kategorier, hvor den femte kategorien vil føre til direkte avslag. Kategoriene går fra 1 til 5, og kundene tildeles en score med utgangspunkt i resultat, og en score med utgangspunkt i eiendeler.

Tabell 4. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 3

	Resultat	Reell verdi/eiendeler	Score
klasse 1 - 5			
eksempel	1	3	1 (resultat) /3 (balanse)

Som vist i tabellen ser vi eksempelvis at en kunde med full score på resultatsiden, men kun middels/normal score på balansesiden har en score på 1 (resultat)/3 (balanse), altså 1/3. Disse tallene gjenspeiler hvor stor risiko det er for mislighold. Faktorer som virker negativt på kredittvurderingen er typisk purringer og overtrekk av konto, betalingsanmerkninger og høy gjeld. Banken informerer om at de kredittsjekker kundene sine kontinuerlig slik at vurderingen til enhver tid gjenspeiler hvilken risiko som er knyttet til kundeforholdet. Det er kundeansvarlig sitt ansvar å sørge for at banken har vurdert alle faktorer som påvirker kundens tilbakebetalingsevne i vesentlig grad. Derfor er det, som nevnt ovenfor, blant annet viktig å innhente perioderegnskaper for å ha oppdaterte tall. Vår informant gjør oss oppmerksom på at bankens kredittvurderingsmodell er en skjønnsmessig modell, og dataene legges inn manuelt for hver kunde.

Bank 4

Denne banken benytter seg også av en egenutviklet modell. Denne er i utgangspunktet lik for alle selskaper og bransjer. Men det er egne modeller for shipping og eiendomsbransjene. Rådgiverne legger inn alle opplysninger manuelt, og modellen er da også mulig å overstyre

og korrigere for blant annet regnskapsprinsipper. Nedenfor er bankens kredittvurderingsmodell vist.

Tabell 5. Bank 4 sin kredittvurderingsmodell

<i>Finansielle faktorer</i>	
Total egenkapital	
Avkastning på anvendt kapital	
EBITDA/Sum driftsinntekter	
Rentedekningsgrad	
Rentebærende gjeld	
Likviditetsgrad 2, og Egenkapitalandel	
Sum	
<i>Kvalitative faktorer</i>	
Marked og produkt	
Fleksibilitet og leverandører	
Ledelse og kompetanse, og Finansiell ledelse	
Sum	
<i>Kundefaktorer</i>	
Type foretak	
Alder på foretak	
Betalingsanmerkninger	
Sum	
<i>Total score</i>	

Som vi ser består den av to bolker. Den første er de ”*finansielle faktorer*” som teller 70 % av den totale scoren. Den neste bolken er ”*kvalitative faktorer*”, som teller 30 %.

Sist i modellen er den delen som kalles kundefaktorer. Punktet ”alder på foretaket” tilsier at kunden får fratrukk i modellen dersom selskapet er under 5 år, grunnet den økte risikoen for konkurs dette medfører (ny-oppstartet selskap). Alle tre punktene kvalifiserer til fratrukk i kredittvurderingsmodellen (altså fratrukk i summen av de to foregående bolkene), og kunden kan til sammen få trekk på mellom 0,25 til 1.00. Dette kan altså medvirke til at kunden får avslag i lånesøknaden. Til sist får man ut en totalscore, og kunden vil kategoriseres på en skala fra 0- til 6. Stat og kommune får score på 6. Banken klassifiserer en god kunde fra 4- og oppover. Dersom kunden ligger på 0 vil han karakteriseres som tilnærmet konkurs. En ny kunde for banken bør ligge på 4- for å få innvilget lån. Banken foretar jevnlig oppdateringer

av ratingen på kundene sine, og gjennomfører en slik rating én gang i året. En kunde med stor negativ endring i rating kalles en "fallen angel".

Bank 5

Banken benytter kredittvurderingsmodellen i regnskapsanalysen. Modellen differensierer etter bransjer, og kunderådgiver har mulighet til å overprøve den ettersom den utarbeides manuelt. Den har to bruksformål; en objektiv vurdering som gjøres av bankens hovedsete sentralt i forkant av kredittvurderingsprosessen og en vurdering basert på hva rådgiver har tilført modellen av opplysninger. Resultatet av den objektive vurderingen er et siffer som gjenspeiler kundens kredittverdighet. Rådgivers manuelle vurdering utgjør selve kredittanalysen, og her fremstilles resultatet mer komplekst. Kundene rangeres i kategorier fra A11 til B77, hvor førstnevnte er beste score en kunde kan få. Bedriftene som ligger innenfor kategori A er kredittverdige, mens de som kommer innenfor B vil få avslag på søknaden. De beste kundene ligger mellom A11 og A13, mens en kunde som får en score på A77 har høy sannsynlighet for mislighold av lånet. En bedrift som blir ratet til en score tilsvarende B77 er tilnærmet konkurs.

Tabell 6. Klassifisering av kunder etter kredittvurdering i Bank 5

Klasse	Resultat (1 - 7)	Balanse (1 - 7)	Totalscore
A	1	3	$1 (\text{Resultat})/3 (\text{Balanse})$
B			

I tabellen ovenfor har vi lagt inn et eksempel på hvordan en kundes kredittscore kan se ut. Denne tabellen ligner i stor grad på kredittmodellen fra Bank 3. Det ene av de to tallene gjenspeiler resultatet, og det andre tallet balansen. Punkt i kredittvurderingsmodellen som fører til lav(-ere) score er typisk negativ årsberetning og negativ kontantstrøm.

4.2. Andre kilder til informasjon i en kredittvurdering

Vi ønsket å finne ut av om banken innhenter annen informasjon enn den som er tilgjengelig via årsregnskapet. Intervjuguiden vår tok opp tema som

- Eierne, styret og daglig leder
- Bruk av sikkerheter
- Bruk av covenants
- Budsjett

Eierne, styret og daglig leder

Alle bankene legger vekt på *hvem* (daglig leder) de låner ut penger til. I den sammenheng er det stor enighet blant bankene om at et personlig møte ved vedkomne er viktig.

Bank 1

Banken er interessert i å vite hvem den vurderer å låne penger til, og til hvilket formål pengene skal brukes. Kreditsjefen viser til sammenhengen mellom ledelsen og budsjettet, og sier banken er opptatt av å se hvordan ledelsen planlegger den framtidige driften.

Bank 2

Ved hjelp av D&B Interactive får banken ut informasjon om sammensetningen av styret, og eventuelt om hvilke andre styrer styremedlemmene sitter i. Dette er viktig bakgrunnsinformasjon for banken, som følge av at de vil finne ut om de har kjennskap til de aktuelle personene fra før, og hvilket omdømme personene har. Ved et nyetablert kundeforhold har banken alltid et personlig møte med kunden. Dette er essensielt for å få kjennskap til kunden, og for at bedriftsrådgiveren skal få dannet seg et bilde og en mening om kunden. Men ved eksisterende kundeforhold er ikke dette personlige møtet like viktig, da kan banken nøye seg med mail, video eller telefonkontakt, fordi de allerede har dannet seg et bilde av kunden fra tidligere.

Bank 3

Bankens rådgivere gjør skjønnsmessige vurderinger av styret og daglig leder. Det gjennomføres alltid personlig møte med kunden, når banken mottar en kredittøknad.

Bank 4

Banken er opptatt av daglig leders egenskaper. De har alltid personlige møter med kunden, dersom det er bedrifter som inngår i medium- og largesegmentet deres. De ønsker å få kunnskaper om hvilken evne daglig leder, og ledelsen generelt, har til å stille opp for bedriften sin.

Bank 5

Banken ønsker alltid et personlig møte med kunden, for å få innblikk i hvordan ledelsen og daglig leder tenker om bedriften.

Sikkerheter

Alle bankene krever sikkerhet i kundens eiendeler. De har også egne standarder som regulerer verdsetting av sikkerhetsobjekter. Spesielt inneholder disse dokumentene veiledning knyttet til eiendeler som er vanskelig for banken å realisere, for eksempel varelager.

Bank 1

Banken har opprettet sine egne normer for å verdsette sikkerhetsobjekter. Kredittsjefen sier bakgrunnen for dette er at balanseverdiene sjelden har samme verdi for banken som for kunden. Varelager er vanskelig for banken å realisere til samme pris som kunden kunne solgt det for, derfor gjør banken sin egen vurdering av verdien. Banken vurderer hvilken omsettelighetsverdi objektet har, og dersom det er slik at et objekt er lite omsettbart må kunden øke egenkapitalen. Teamleder på bedriftsmarkedet sier at det er spesielt viktig for banken å sikre seg mot tap når kunden er et aksjeselskap. Siden eieren ikke holdes personlig ansvarlig utover innskutt aksjekapital, har han også mindre å tape enn en som er økonomisk ansvarlig. På grunn av mulig informasjonsasymmetri prøver banken derfor å forsikre seg om at kunden ikke holder tilbake viktig informasjon for å fremstå bedre enn det som er realiteten.

Bank 2

Sikkerhetsstillelse er viktig for banken, særlig når det kommer til små kunder. Med hensyn til vurdering av disse sikkerhetene, finnes det standarder som den kundeansvarlige skal følge. For eksempel skal varelageret kun verdsettes til 25 % av den balanseførte verdien, fordi banken er observant på at de trolig ikke vil få mer igjen for det dersom de må ta pant i det og selge det videre. Informanten bekrefter at dersom et selskap har en høy egenkapital prosent, vil dette kunne være med på å senke kravene til sikkerhet og pant ovenfor banken. Banken vil føle en større trygghet til kunden dersom dette er tilfelle. Eierne har da incentiv til å gjøre suksess med selskapet, fordi de har mer å tape.

Bank 3

Banken har utviklet et eget system for hvordan ulike sikkerhetsobjekter verdsettes. Hvor høye krav som kreves er avhengig av bransje. Eiendomsbransjen er utsatt for høye sikkerhetskrav, spesielt etter finanskrisen i 2008, her kreves det høyere egenkapitalandel. Dersom kunden er et eiendomsselskap er takst viktigere enn årsregnskap, da regnskapet ikke reflekterer de virkelige verdiene i selskapet. De har også et krav til ”borrowing-base” av når det gjelder

kassekreditt i forhold til varelager. Borrowing-base betyr at trekk på kassekreditt ikke kan være høyere enn en viss andel av varelageret på samme tidspunkt.

Bank 4

Bank 4 har utviklet en rekke maler for maksverdier ved pant og sikkerhetsstillelse. For eksempel nevner seniorrådgiver at det kan stilles som sikkerhet opp til 45 % av varelageret, 60 % av kundefordringene og ved næringsbygg 70 % av markedsverdien.

Bank 5

Denne banken foretar også en egen vurdering av objektene som stilles som sikkerhet og pant. Vurderingene de gjør stemmer overens med hvordan de andre bankene verdsetter; altså at bolig og eiendom, og naturligvis kontanter har høy sikkerhetsdekning, mens eiendeler som er vanskelig å realisere, for eksempel varelager, har lav sikkerhetsdekning.

Covenants

Vanlige covenantskrav i bankene i Tromsø:

- Egenkapitalandel/-prosent
- Begrensninger i forbindelse med utbetaling av utbytte
- Nøkkeltall

Bank 1

En måte å holde seg oppdatert på kundens aktivitet er å påføre lånet visse betingelser. Banken uttaler at det kan for eksempel være begrensninger med hensyn til utbetaling av utbytte, endring i egenkapitalen, krav om betaling innen forfall med mer. Kvartals- og halvårsregnskaper (eventuelt tertiærregnskaper) brukes ofte i den sammenheng. Et godkjent årsregnskap kan bli opptil halvannet år gammelt, og i den sammenheng er det greit for banken å ha oppdaterte perioderegnskaper. Dette er spesielt av interesse når det er lånebetingelser knyttet til poster som endres kontinuerlig, for eksempel varelager med sikkerhet, og/eller dersom man har et krav om en viss egenkapitalprosent (gjerne 20 %), nevner kredittsjefen eksempelvis.

Bank 2

Informanten sier de bruker lånebetingelser, og bakgrunnen for det er at det er en måte for banken å sikre seg mot asymmetrisk informasjon fra kunden. Banken benytter seg av covenantskrav dersom lånet er på over 20 millioner, men det kan også forekomme på lån under denne grensen. Hos dem er det vanligst med covenants hos de kundene som har stor kassekreditt i forhold til kontantstrøm. Ved brudd på krav sendes det først en skriftlig advarsel. Denne etterfølges av en eventuell diskusjon om hvorvidt det er muligheter for reparasjon av bruddet. Dersom bruddet er tilstrekkelig alvorlig, eller det oppstår nye brudd, vil dette kunne føre til oppsigelse av lånekontrakten.

Bank 3

Banken garderer seg mot risiko ved hjelp av lånebetingelser. Betingelsene kunderådgiveren nevner omhandler for det meste begrensninger på hvordan kunden behandler egenkapitalen. Det gjelder blant annet egenkapitalprosent, begrensning på utdeling av utbytte, aksjonærlån, og nye eiere uten at dette er godkjent av banken på forhånd. Banken prøver å begrense antall betingelser til hver kunde, på grunn av alle ressursene som kreves for å følge dem opp. Oppfølging gjøres fra én til fire ganger årlig.

Bank 4

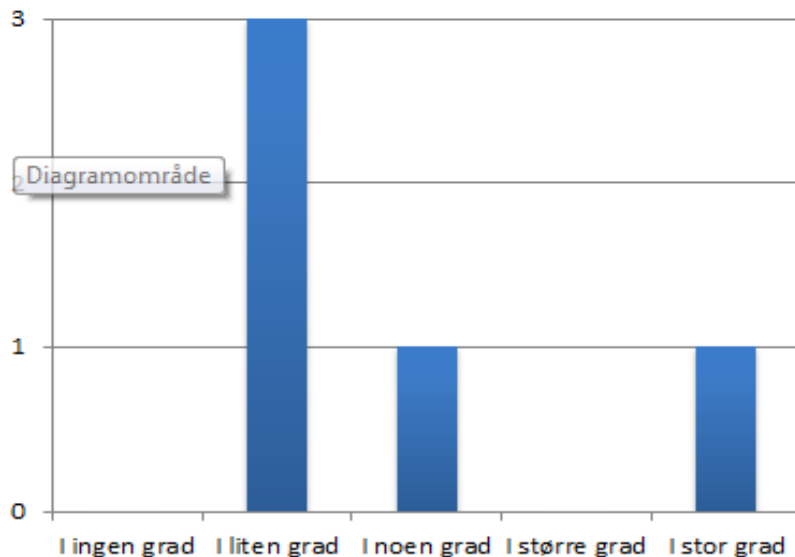
Banken opererer med covenantskrav, men de er forsiktige, i likhet med de andre bankene, med å stille for mange krav til kundene. For mindre foretak regner de låneavtalen i seg selv som et covenantskrav. Ellers nevner de bruk av krav til rapportering til riktig tid, investeringsrestriksjoner og ulike finansielle nøkkeltall som eksempler på covenantskrav som kan stilles til kundene. Finansielle nøkkeltall som brukes avhenger gjerne av hvilken bransje kunden befinner seg i, men det kan være for eksempel EBITDA-margin, likviditetsgrad 1, rentedekningsgrad osv. Dersom krav brytes, prøver banken så langt de klarer å utbedre bruddene ved å inngå kompromiss med kunden, enten ved å senke covenantskravene eller å sette nye krav. Dette kalles på fagspråket ”å waive covenants”.

Bank 5

Banken fokuserer på å begrense antall betingelser knyttet til hvert engasjement. Dette begrunnes med at det er ressurskrevende å følge opp kravene. Det er alltid knyttet betingelser til store låneengasjementer. Kunderådgiver mener at en dyktig og ansvarsbevisst kunde er selv proaktiv i oppfølgingen av dette. Konsekvensene som følge av brudd på krav er i første

omgang at det gis en advarsel, og alt etter hvor alvorlig overskridelsen er kan banken velge å kun gi en advarsel, waive betingelsen, eller i verste fall si opp lånet.

Budsjett

Figur 8. I hvilken grad vektlegges budsjetter i kredittvurderingsprosessen?

Bank 1

Kredittsjefen sier at budsjettet er et verktøy for å se hvordan ledelsen planlegger fremtidig drift, i forhold til historie og hva som er realistisk. Budsjettene vektlegger i stor grad i kredittvurderingsprosessen, men kredittsjefen påpeker at det særlig er likviditetsprognosene som er viktige. På de områdene hvor banken har erfaring, kan den se trenden i bransjen kontra kundens forventninger til prosjektet/investeringen.

Bank 2

Budsjettet er sentralt for å få innblikk i hvordan selskapet og ikke minst ledelsen, tenker om prosjektet. Er prosjektet gjennomførbart? Er budsjettet realistisk, eller urealistisk? Dette er noe banken vil sette seg inn i, og prosjektets realisme vil så bli vurdert. Informanten sier at de i tilknytning til vurderingsprosessen vektlegger budsjettene i forholdsvis liten grad, det viktigste er at kunden har tenkt fremover. Banken mottar som oftest budsjetter som er i overkant optimistiske, og da er det rådgiverens jobb å justere disse ned til et realistisk nivå.

Bank 3

Banken vektlegger i noen grad budsjettene i kredittvurderingsprosessen. Det er framtidsutsiktene og realismen i dem som er av interesse. Dersom banken har erfaring med bransjen har den som regel en god pekepinn på om budsjettet er for optimistisk.

Bank 4

I forbindelse med budsjettene hevder banksjefen og seniorrådgiveren at så mye som 90 % av kundemassen ikke utarbeider budsjetter. Rådgiverne utarbeider derfor ofte budsjettene, i samråd med selskapets ledelse. De sier de vektlegger budsjettene i liten grad i kredittvurderingsprosessen, men når det analyseres kjører rådgiverne det gjennom kredittvurderingsmodellen.

Bank 5

Budsjettet er et element i kredittvurderingen, men det påvirker kun i liten grad. Banken er mer interessert i å vite hva som ligger til grunn for budsjettet, og det blir benyttet til å sammenligne forventninger med resultat etter endt periode. Banken utarbeider også et eget budsjett på vegne av kunden, basert på bransjenormer. Formålet med det er å se om kundens prognoser er realistiske, eller ikke.

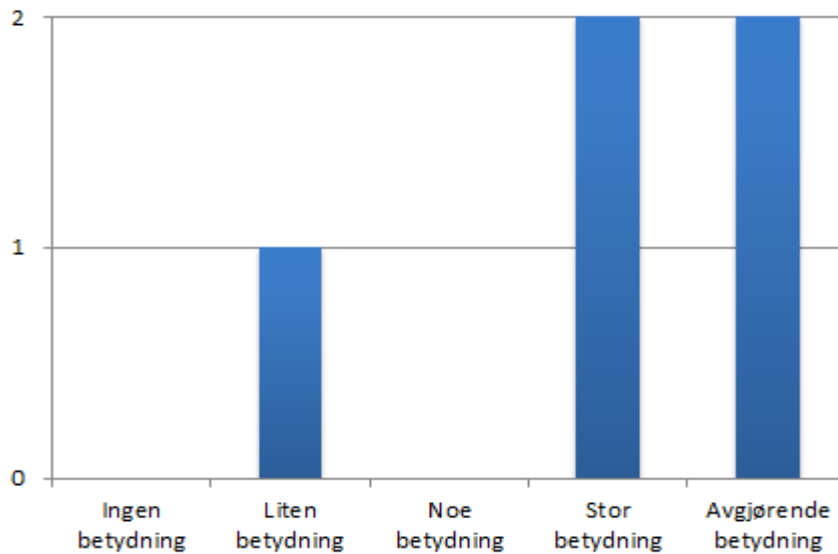
4.3. Pålitelighet til årsregnskapet

Gjennom intervjuene stilte vi spørsmål angående hvilken betydning revisor har for banken, og dermed hva revisor har å si for påliteligheten til årsregnskapet. I tillegg ønsket vi å få innblikk i hvilke konsekvenser regnskapslovens bortfall av revisjonsplikt for små foretak vil ha, sett i sammenheng med lånefinansiering fra en bank. Vi vil vise til de svar vi fikk fra respondentene gjennom å trekke fram følgende to momenter

- Revisors betydning for bankens pålitelighet til årsregnskapet
- Konsekvenser for banken

Nedenfor følger en modell som viser hvordan bankene svarte med hensyn til hvilken betydning revisor har for påliteligheten banken har til årsregnskapet.

Revisors betydning for bankens tillit til årsregnskapets

Figur 9. Hvilken betydning har revisor for banken?

Bank 1

Revisor har avgjørende betydning for bankens tillit til regnskapet. Både teamleder og kredittsjef nevner at det legges spesielt vekt på revisjon med hensyn til notene i regnskapet og revisors beretning. Det poengteres også at det er stor forskjell på revisorer. Enkelte revisorer gjør kun det de må, mens andre er kjent for sin grundighet, blant annet med tanke på utfyllende og ryddige noter. Anerkjente revisors signatur på regnskapet vil således regnes som et kvalitetsstempel.

Bank 2

Revisor har stor betydning i Bank 2. Informanten mener revisor er med på å øke både kvaliteten og påliteligheten til regnskapet.

Bank 3

I motsetning til de to foregående bankene, opplyser kunderådgiver at revisor har liten betydning for banken. Kunderådgiver sier revisor generelt sett kan øke påliteligheten til regnskapet, men det viktigste er at regnskapet er oversiktlig og grundig, uavhengig av om det er revidert. Rådgiver forteller at kvaliteten på regnskapet også kan styrkes av regnskapsførers grundighet, og således vil revisor kun bekrefte riktigheten til regnskapet. Dersom ikke banken har tiltro til regnskapet vil det uansett føre til at kunden får avslag.

Bank 4

Revisor har stor betydning i Bank 4, og er absolutt med på å øke påliteligheten til regnskapene. Dersom selskapet ikke benytter seg av revisor kan det å anvende et anerkjent regnskapskontor hjelpe på påliteligheten.

Bank 5

Denne banken stiller krav til revisjon hos alle sine kunder, og det er dermed en avgjørende faktor for å få finansiering. Rådgiver mener helt klart at revisor øker påliteligheten til regnskapet og sier de legger stor vekt på revisors beretning.

Konsekvenser for banken

Bankene har enda ikke erfart virkningen av bortfallet av revisorplikten, og de bankene som har lagt retningslinjer for hvordan dette skal håndteres har ikke fått sett hvordan planene fungerer i praksis – ennå.

Bank 1

Banken gir uttrykk for at bortfall av revisorplikt for små foretak er såpass nytt at man ikke helt har oversikt over konsekvensene dette vil innebære.

Bank 2

Banken har utarbeidet nye retningslinjer for hvordan de skal håndtere bortfallet av revisjonsplikt for små foretak, men de er ikke tatt i bruk enda (da denne undersøkelsen er gjort), og det er derfor vanskelig for informanten å vite hvordan det vil påvirke banken i praksis. Informanten opplyser om at de i utgangspunktet vil kreve revidert regnskap hos de kundene som søker lån på mer enn NOK 2 millioner kroner, men banken vil gjøre individuelle vurderinger for hver kunde, og kan yte lån på opptil NOK 20 millioner uten revisorgodkjenning. Banken vil med sikkerhet kreve revisjon i bransjer som entreprenør- og restaurantbransjen, på grunn av de store svingningene som kan forekomme i disse bransjene. I eiendomsbransjen vil det derimot ikke være påkrevd.

Bank 3

Banken påpeker at bortfallet av revisjonsplikt kun gjelder små selskap, og at de synes revisor er viktig for store selskap. Lån til små selskap kombineres ofte med kausjon, og derfor vil

revisjon være mindre viktig. Kunderådgiver forteller at banken i utgangspunktet ikke vil kreve noe som ikke er lovpålagt, men at det enkeltvis kan kreves revisorgodkjennelse hos nye kunder, og/eller dersom det er snakk om store summer.

Bank 4

Banken vil ikke komme til å kreve at enkelte regnskap skal revideres. Ettersom regnskapene (som nevnt under delproblemstilling en) legges inn manuelt i kredittvurderingsmodellen, vil det bli korrigert for om regnskapet er revisorgodkjent eller ikke.

Banken sier de ikke jobber med ”små selskaper”, men at de har å gjøre med segmentet over (medium- og largeselskaper). Bruk av anerkjent regnskapskontor kan bli et krav banken stiller til selskaper som velger bort revisor. Ellers vil de kreve sikkerhet i form av utvidet innskudd i selskapets egenkapital.

Bank 5

Bortfallet av revisjonsplikt for små foretak har ingen betydning for banken, ettersom den ikke låner ut penger til kunder som ikke foretar revisjon. Kunderådgiver sier det kun er enkeltpersonforetak som kan få lån i banken uten revidert regnskap, altså krever de da 100 % sikkerhet for lånet.

5. Diskusjon og Konklusjon

Hensikten med kapittelet er å drøfte de empiriske funnene opp mot hverandre og konkludere på studiens problemstilling. Vi starter med å diskutere og svare på studiens tre delproblemstillinger, for så å konkludere på hovedproblemstillinga. Videre vil vi avslutte studien med å komme med vårt bidrag til forskningsområdet, reflektere litt rundt innholdet i studien og helt til sist komme med forslag til videre forskning.

Studien vår har som hovedformål å undersøke bankers bruk av regnskapet som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering. Nærmere forklart ser studien på om regnskapet anvendes etter sin hensikt av en av brukergruppene det utvikles for, nemlig bankene. Det undersøkes i hvilken grad regnskapene brukes, hvordan de brukes og hvor stor pålitelighet bankene knytter til dem.

For å finne svar på problemstillinga har vi benyttet oss av tre delproblemstillinger. Ved hjelp av den første undersøkes hvordan banken bruker den *informasjon som er oppgitt i årsregnskapet* i kredittvurderinger. Andre delproblemstilling tar for seg hvilken *annen informasjon*, foruten den man finner i årsregnskapet, banken benytter seg av og hvor stor betydning denne har i forhold til årsregnskapet i en kredittvurdering. Til sist undersøkes nærmere hvilken *betydning lovendringen om bortfall av revisjonsplikt* for små foretak, har for bankens pålitelighet til årsregnskapet.

Studien bygger på dybdeintervjuer med bankene i Tromsø. Intervjuene er halvstrukturerte med noe standardisering. Bakgrunnen til at studien fokuserer på bankene i Tromsø, er at det var minst tid- og ressurskrevende.

For å finne svar på studiens problemstilling vil vi i det følgende kapittelet diskutere og svare på de tre delproblemstillingene.

5.1. Delproblemstilling 1

”Hvordan brukes informasjon gitt i årsregnskapet?”

Respondentene ble i tilknytning til denne delproblemstillingen spurt spørsmål angående hvilken informasjon banken søkte ved hjelp av årsregnskapet, om hvorvidt banken benyttet seg av kredittvurderingsmodeller og om banken var opptatt av tilleggsinformasjon som noter og kontantstrøm. Vi ønsker å trekke frem de fem momentene fra empirikapittelet:

- Regnskapsinformasjon
- Bruk av perioderegnskaper (halvårs-, tertiær- og kvartalsregnskap)
- Tilleggsinformasjon; noter og kontantstrøm
- Bearbeidelse
- Kredittvurderingsmodeller

Regnskapsinformasjon

Det er stor enighet om at årsregnskapet er den viktigste kilden til informasjon i en kredittvurdering. Alle bankene vurderer både resultatregnskapet og balansen, men det varierer fra bank til bank hvilken som vektlegges tyngst. Se figur 3 i empirien. Med hensyn til resultat tar bankene som regel utgangspunkt i kontantstrømmen til kunden. Både Bank 3 og 5 benytter en kredittvurderingsmodell som gir en todelt score (en for resultat og en for balanse.) De nevner dog at (tilbake-)betalingsevnen er det viktigste å kartlegge i en kredittvurdering. Bank 1 og 2 skiller mellom store og små engasjementer. Betalingsevnen er viktigst ved store engasjementer, mens kundens sikkerhet er det første som undersøkes ved små engasjementer. Bank 5 hevder at balanseverdiene er mindre troverdige enn resultatregnskapet, noe de begrunner med at postene endres hele tiden (varer blir solgt, tilvirket, kjøpt osv.), så dagens verdi er sjelden/aldri den samme som da regnskapet ble ferdigstilt. Årsaken til at det skilles mellom store og små engasjementer er at banken taper mer dersom ett stort engasjement misligholdes, sammenlignet med ett lite. Banken bruker derfor mer ressurser på kredittvurdering av store kunder. Vi har på grunn av dette stor forståelse for at betalingsevnen er det første bankene undersøker.

Bruk av perioderegnskaper

Tre av fem banker etterspør alltid perioderegnskaper (halvårs-, tertiær- eller kvartalsregnskap) i sammenheng med en kredittvurdering, men av ulik årsak. Hovedårsaken er at de har et

informasjonsbehov. Bankens formål er å ha en oppdatert oversikt av hva kunden driver med. Bank 3 mener at perioderegnskap kan brukes til å forhindre asymmetrisk informasjon mellom bank og kunde. Bankens informant sier det er vanskeligere for kunden å skjule en negativ utvikling dersom banken har tilgang til ferske tall, men de ferske tallene er nødvendigvis ikke riktige. Som nevnt i kapittel 2.4 viser ikke perioderegnskapene alltid realiteten på grunn av ulik periodisering med hensyn til kjøp og salg av varer. Som Bank 5 informerer bruker banken perioderegnskap, men de fester mindre tillit til det på grunn av at det ikke inneholder reviderte tall.

Tilleggsinformasjon; noter og kontantstrøm

Notene er et viktig supplement til årsregnskapet, det er alle bankene enige om. ”Vi går alltid gjennom notene”, forteller Bank 5. Også i Bank 1 brukes notene flittig, og vi blir fortalt at notene tilfører regnskapspostene merverdi dersom de er oversiktlige og utfyllende. Bank 2 presiserer notenes viktighet, ettersom de gir utfyllende informasjon om tallene som er presentert i regnskapet (spesielt vurdering av varelager), og Bank 1 supplerer dette med at notene formidler et verbalt inntrykk av hvordan daglig leder tenker om sin egen bedrift.

Selv om notene rangeres høyt på lista over nyttig regnskapsinformasjon gir flertallet av bankene uttrykk for at de (notene) ofte er mangelfulle. I den sammenheng blir regnskapskontor og revisor nevnt. Kunder som bruker en anerkjent, grundig regnskapsfører og/eller revisor har de beste notene. Dette påpeker både Bank 1, 2, 4 og 5, men vi kommer nærmere inn på revisors rolle i delproblemstilling 3. Bank 4 legger til at de etterspør både kontospesifisering og kundens reskontrooversikt (over kundefordringene) av sine kunder, som de bruker som et supplement til notene.

Bankene har altså stor nytte av notene, men dette avhenger av kompetansen og grundigheten til den som skriver/reviderer de. Siden det kommer frem at notene både har merverdi (utdypende informasjon om hvordan regnskapsprodusent kom frem til postene i regnskapet), og biverdi (de gjenspeiler hvordan ledelsen tenker og vurderer) oppfatter vi det slik at bankene har et ønske om at selskap legger mer vekt på produksjon av noter. Dette vil ikke bare hjelpe banken, men kunden vil kunne få bedre gjennomslag for lånesøknaden sin også. Det er også et interessant fenomen at en av bankene bruker notene til å gjøre seg kjent med hvordan ledelsen tenker og vurderer.

Bortsett fra små selskaper, må alle regnskapspliktige også utarbeide kontantstrøm (jf. § 3-2 (1)). Siden alle bankene i vårt utvalg har fokus på inntjening og betalingsevne er kontantstrømmen(-e) alltid et kriterium i vurderingen. Alle bankene viser til kontantstrømmen som minst ett av de to viktigste elementene i kredittvurderingen. Både bank 3, 4 og 5 svarer at de ser på kundens kontantstrøm, men at de i tillegg har egne kontantstrømoppstillinger. Bank 5 uttaler at de ikke bruker den kontantstrømoppstillingen som følger av årsregnskapet, men heller anvender seg av sin egenutviklede oppstilling.

Bearbeidelse

Vi har funnet at bankene behandler regnskapsinformasjon på to ulike tidspunkt: De foretar en objektiv kredittscore helt i startfasen, og gjennomfører deretter en analyse som gjøres av rådgiver selv. Den objektive scoren rapporteres via en generell modell. I Bank 1 forholder de seg til den objektive scoren dersom de opererer med små bedriftskunder, mens store engasjement analyseres videre. Etter at det er foretatt en objektiv vurdering av kundens kredittverdighet, tas saken (eventuelt) videre av en av bankens rådgivere. Informanten i Bank 2 antyder at kunderådgivernes regnskapsforståelse kan variere, samme bank er den eneste som får regnskapene lagt inn automatisk i kredittvurderingsmodellen de bruker.

Å gjøre en objektiv vurdering av en kunde før man har blitt kjent med daglig leder og prosjektet kan virke i både positiv og en negativ virkning. Fra kundens ståsted vil en lav score ha en dårlig effekt på hans lånesøknad selv om muligheten er tilstede for at bankens syn på prosjektet og lederen kan endres på et senere tidspunkt. Fra bankens ståsted er en objektiv score en måte å sile ut kunder med lav kredittverdighet, men samtidig kan en slik risikoavers holdning føre til at spennende finansieringsprosjekter går tapt til en annen låneyter.

Kredittvurderingsmodeller

Alle bankene bruker kredittvurderingsmodeller, og flere av bankene har fleksible modeller hvor rådgiver kan gjøre tilpasninger i forhold til den enkelte kunde. Bank 2 har gitt uttrykk for at deres modeller ikke påvirkes manuelt av rådgiver, mens modellene til Bank 3, 4 og 5 er svært fleksible og i stor grad tilpasses den informasjonen rådgiver har tilgjengelig i analysesituasjonen. Det må også nevnes at Bank 1 og 2 gjennomfører analyser utenom kredittvurderingsmodellen, mens Bank 3, 4 og 5 bruker sine modeller som et verktøy for å gjennomføre selve analysen. Informanten i Bank 5 forteller at kredittvurderingsmodellen til og med åpner for at rådgiveren kan legge inn en egen anbefaling av kunden.

Sammendrag

Svaret på første delproblemstilling er at regnskapet er et avgjørende element i kredittvurderingen. Uten regnskapet vil bankene i vårt utvalg ikke ha grunnlag til å gjennomføre en kredittvurdering. I tillegg har vi funnet at både **resultatregnskapet, balansen, kontantstrømoppstillingen og notene** inkluderes i kredittvurderingen, enten den er en analyse, eller gjennomføres ved hjelp av bankens kredittvurderingsmodell. Regnskapsprodusentene bør ta til seg det bankene forteller om utarbeidingen av de tilhørende notene til årsregnskapet, disse har, som bankene påpeker, store forbedringspotensialer.

5.2. Delproblemstilling 2

”Innhenter banken annen informasjon (i tillegg til årsregnskapet)?”

Respondentene ble spurt en rekke spørsmål om hvilke andre kilder, i tillegg til årsregnskapet, som er viktig for banken ved gjennomføring av en kredittvurdering. Vi skal nå trekke fram fire ulike momenter

- Eierne, styret og daglig leder
- Bruk av sikkerheter
- Bruk av covenants
- Budsjett

Eierne, styret og daglig leder

Vi har funnet at alle bankene setter informasjon om eierne, styret og daglig leder høyt. Bankene er opptatt av deres rykte og kjennskap de eventuelt har til selskapet fra før. Derfor uttrykker samtlige banker hvor viktig det er for dem å ha et personlig møte med den potensielle nye kunden i løpet av kredittvurderingsprosessen. I tilfeller hvor de ikke har kjennskaper til bedriften, er det viktig at de får et godt inntrykk av den gjennom bedriftens representant ved møtet. Kredittsjefen i Bank 2 sier man lærer mye om bedriften med å møte deres representant. ”Tallene sier noe, men menneskene bak tallene sier mye mer.” En kunderådsgiver må være en god menneskekjenner for å avdekke om kunden er pålitelig og trygg i sin sak. Banken ser også følgerig på om daglig leder og den daglige ledelse gjør en god

jobb for sin bedrift, både gjennom personlig møte, men også ut fra det avlagte årsregnskap, budsjetter og lignende. Bedrifter som ønsker å søke lån, bør derfor legge stor vekt på å forberede seg til det personlige møtet med banken.

Sikkerhet

Sikkerhet er viktig i en kredittvurdering. Banken vil i tilfelle kunden ikke klarer med lånet, eller går konkurs, vite at de ikke står igjen med tap. Dette er også en måte for bankene å sikre seg mot informasjonsasymmetri. To av bankene uttaler at de har større tillit til en bedrift med høy egenkapital, fordi dette er med på å øke kundens egen vilje til å lykkes. Som omtalt i kapittel 2.1.1 kan det være tilfellet at noen bedrifter ”pynter” på informasjon, eller holder tilbake informasjon for å få innvilget kreditt fra banken. Dette har de bankene vi har intervjuet vært klar over, og påpekt at de har satt opp ulike krav til bedriften som følge av dette. I disse kravene inngår covenants- og sikkerhetsvurderinger.

Alle bankene har egne selvutviklede normer for verdsetting av sikkerhetene hos kundene. Sikkerhetene kunden kan vise til er med på å øke sjansene for innvilgelse fra banken, dersom de er tilstrekkelige. Generelt har vi funnet at bankene vurderer bolig og eiendom for å ha høy sikkerhetsdekning. Mens eiendeler som vanskelig lar seg realisere, som for eksempel varelager og kundefordringer har lavere sikkerhetsdekning. Vi har funnet at det er et sprik i hvor mye sikkerhetsdekning kunden får fra de ulike bankene, for eksempel når det kommer til vurdering av varelageret varierer spriket fra 25-50 %. Svarene viser stor spredning og kan tolkes til strengere kredittpolitikk i den ene banken i forhold til den andre. Det er både positive og negative sider ved dette. Det positive er selvsagt at den strengeste banken reserverer seg mot store tap i varelageret. Samtidig er den negative siden at banken blir nødt til å avstå fra kredittinnvilgelse fra mange potensielle gode kunder, som kan være med på å gi banken stor avkastning.

Covenants

Når det kommer til bruk av covenants, fant vi at alle bankene benytter seg av dette, men i ulik grad. Generelt sier de at de benytter seg i minst mulig grad av slike krav, men når engasjementene kommer over en viss størrelse brukes de. Bank 2 sier de bruker covenantskrav dersom lånet er på over NOK 20 millioner, og i likhet med Bank 5 påpeker de at bruk av slike krav er meget resurskrevende ettersom det krever en god del oppfølging for å forsikre seg om at kunden ikke er i brudd. Bank 4 sier de for mindre kunder anser låneavtalen

i seg selv som et covenantskrav. Vi har funnet at alle bankene har praksis med å waive covenants, dersom det er fare for brudd på kravene. Det vil si at bankene prøver å komme til en slags enighet med kunden, enten ved å sette opp nye krav eller ved å inngå kompromiss med kunden. Denne utstrakte bruken av covenantskrav viser også, i sammenheng med sikkerhetskravene, til den risikoen bankene har til informasjonsasymmetri. De er redde for å bli lurt av kundene, og for å gå på tap. Det skal også påpekes at kundene vil være redde for å miste sin finansiering, og har derfor ekstra motivasjon til å ”pynte” på regnskapet og sørge for informasjonsasymmetri. Samtidig som bankene sier de setter harde krav til kundene, fikk vi inntrykk av at bankene ikke var spesielt prinsippfaste med hensyn til disse kravene. De uttalte alle at de var villige til å gjøre kompromisser med kundene, for å unngå at lånet skulle bli oppsagt.

Budsjett

Budsjettene er en annen kilde til informasjon for banken. Her har vi funnet at det er stor variasjon på hvor stor vekt dette tillegges i en kredittvurderingsprosess, se figur 8.

Alle bankene er interessert i budsjettet fordi det er med på å vise hvordan bedriften tenker om framtiden. Hovedformålet til banken er at kunden skal uttrykke med tall hvilke planer og forutsetninger som ligger til grunn for strategiene. Samtidig sier alle at budsjettene de mottar generelt er for optimistiske. Den erfaringen banken og rådgiverne har med bransjen er med på å ta denne optimismen ned. Bank 1 sier de som oftest mottar ”best case”-scenarios fra kundene, men de gjør dem om til ”worst case”-scenarios. Dette gjør de for å være bevisst hvilken risiko de tar dersom de innvilger lån. Bank 2 sier i likhet med Bank 4, at de har verktøy som automatisk vurderer optimismen i budsjettene. Alt de trenger å gjøre er å legge inn budsjettet så blir det ratet av seg selv. To av bankene utarbeider budsjetter i samarbeid med sine kunder. Dette gjør de fordi de enten ikke mottar budsjetter, eller mener budsjettene er såpass dårlige at de ikke kan brukes. En av de to bankene hevder faktisk at så mye som 90 % av kundene deres ikke utarbeider budsjetter selv.

Formålet med budsjett er at organisasjonen skal uttrykke handlingsplanene sine for å nå de satte mål for driften. Når Bank 4 og 5 da uttaler at de pleier å sette opp budsjettene selv, for kundene sine, går de ikke da glipp av innblikk i dette engasjementet? En bedrift som ikke utarbeider planer i form av prognoser og budsjetter for prosjektene sine, kan tyde på lav grad av tiltro og motivasjon til prosjektet. Bank 2 sier de vektlegger budsjettet i liten grad, men at

de ser viktigheten av at kunden har tenkt framover. Nettopp dette er kjernen i formålet med budsjettet. Selv om det ikke nødvendigvis er så realistisk som banken kunne ønsket det var, har i alle fall kunden gjort de nødvendige prognoser, satt seg mål for framtiden og mål ved prosjektet. Utarbeidingen av budsjettene krever innsats, og sier noe om motivasjonen og seriøsiteten kunden har.

Sammendrag

Svaret på problemstilling 2 er at bankene er opptatte av ***budsjettene, styret og daglig leder, samt eierne i selskapet, sikkerheter og covenantskrav***. Alle disse punktene er å anse som elementer i en kredittvurdering, i tillegg til årsregnskapet. Generelt har vi funnet at dersom årsregnskapet ikke er tilfredsstillende for banken, går de ikke videre i kredittvurderingsprosessen. Om årsregnskapet er godt nok, går banken videre og ser på andre faktorer som kan spille inn på kredittvurderinga. Punktene nevnt ovenfor er blant de som bankene mener kan virke inn på om en bedrift får innvilget kreditt. Det første bankene ser på etter årsregnskapet til en kunde, er menneskene bak bedriften. Eierne, styret og daglig leder er vesentlige for kredittvurderingen. Bankene er også opptatte av budsjettene og sikkerhetene bedriften kan vise til. Covenantskravene bankene benytter seg av inneholder både krav til opprettholdelse av finansielle krav og ikke-finansielle krav, og de er en metode som banken bruker for å sikre seg mot moralsk risiko.

5.3. Delproblemstilling 3

”Hvordan vil lovendringen om bortfall av revisjonsplikt for små selskaper påvirke tilliten banken har til årsregnskapets pålitelighet?”

I tilknytning til denne delproblemstillingen stilte vi respondentene våre spørsmål angående tilliten de har til revisorer og den jobben de gjør med å revidere årsregnskapene, samt hva bortfallet av revisjonsplikten for små selskaper vil ha å si for bankene. Vi vil nå trekke fram to momenter

- Revisors betydning for bankens tillit til årsregnskapets pålitelighet
- Konsekvenser for banken

Revisors betydning for bankens tillit til årsregnskapets pålitelighet

Vi fant, som figur 9 i empirikapittelet viser, at de fleste bankene anser revisor for å være viktig for tilliten til regnskapet hos kundene. Kun Bank 3 avvok fra normalen, og uttrykte at revisor ikke var av så stor betydning. De begrunnet dette synet i at de legger mest vekt på med hensyn til regnskapet, er at det skal være grundig og oversiktlig utarbeidet. Videre hevder de at regnskapene kan ha disse egenskapene uavhengig av revisjon. Et anerkjent regnskapskontor, og en anerkjent regnskapsfører, kan gjøre denne jobben like godt som en revisor.

Flertallet av bankene er enige i det Bank 3 sier om at et anerkjent regnskapskontor kan være med å bidra til kvalitet og pålitelighet i regnskapet. Bankene er i utgangspunktet interessert i et regnskap med tilhørende gode noter, slik at de kan få innblikk i uklare poster. Dette synspunktet på revisor strider mot det blant annet Økokrim og Kredittilsynet har uttalt, gjennom Prop. 51 L, nemlig at en autorisert regnskapsfører ikke kan erstatte revisors etterkontroll av regnskapet. Alle bankene, bortsett fra Bank 5, mener at en anerkjent autorisert regnskapsfører kan sørge for like stor grad av tillit til årsregnskapet som en revisor kan. Bank 5 sier, i motsetning til de andre, at de kommer til å kreve revisjon av kundene sine, uansett om de små kundene har fritak i henhold til loven. Banken er konkret i uttalelsen; *”Om bedriften ikke foretar revisjon, får de ikke innvilget lån.”*

Selv om Bank 1 er enig i at et anerkjent regnskapskontor kan sørge for god pålitelighet og kvalitet i årsregnskapet, legger de stor vekt på revisjonsberetningen i kredittvurderingen. Dette kan forklares ved at banken skiller mellom store og små kunder. Hos store kunder er regnskapet som oftest mer komplekst enn hos små kunder, derfor vil banken trolig føle en sikkerhet i revisors beretning. Dette kommer av at de gjennom revisors beretning får en objektiv vurdering.

Konsekvenser for banken

Bank 3 sier de ikke kommer til å kreve noe som ikke er lovpålagt, altså revisjon hos små foretak. Men at de kan komme til å sette krav dersom lånesummen er stor, eller om kunden er ny for banken. Bank 2 sier de vil kreve revisjon hos kunder som inngår i bransjer som kan endre seg raskt, som for eksempel restaurant- og entreprenørbransjen, og dersom lånet er på over NOK 2 millioner. Disse uttalelsene er med på å bekrefte hvor stor tillitt revisjonen gir

kreditorene. De vil ikke risikere å gå med tap, særlig når det gjelder store låneengasjement, og grunnet dette vil bankene kreve en tredje parts innsyn og rapport på tilstanden i selskapet.

Alle bankene uttalte at de ikke hadde erfaringer med hvordan de skulle behandle konsekvensene av bortfallet av revisjonsplikten. Dette fordi fritaket er såpass nytt, og de ikke hadde blitt stilt ovenfor tilfeller med den aktuelle problemstillingen. Bank 5 var den eneste som med sikkerhet kunne si at de kom til å kreve revisjon av alle sine kunder, uansett størrelse.

Sammendrag

Svaret på delproblemstilling tre er at bankene knytter *stor* tillit til revisjon, og revisors gjennomgang av årsregnskap. Flertallet av bankene mener dermed at et revidert årsregnskap har høyere kvalitet og mer pålitelighet ved seg enn et urevidert. Flertallet hevder også at det er forskjell på revisorene, og uttaler at anerkjente regnskapskontorer kan gjøre en tilsvarende god jobb som mange av revisorene. Bankene har meninger om hvilke revisorer de mener er ”gode”, og i likhet hvilke regnskapskontorer som er ”gode”. Dersom bedriften bruker en revisor som faller utenfor denne gruppen, kan det være med på å svekke tilliten bankene har til årsregnskapet. Dette er nyttig informasjon for regnskapskontorer og revisjonskontorer, ettersom de burde merke seg det bankene mener om ”gode” årsregnskaper. De fleste ser ikke på bortfallet av revisjonsplikt for små foretak som truende. Men det er viktig å påpeke at når undersøkelsen gjennomføres er det generelt for tidlig for bankene å kunne si noe om konsekvensene bortfallet medfører.

5.4. Konklusjon på studiens problemstilling

Vi ønsker nå å konkludere på studiens problemstilling, med bakgrunn i teorikapitlet, resultatene og svarene på delproblemstillingene. Problemstillingen er som følger:

Bruker banker årsregnskapet som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering?

Gjennom studiet vårt har vi lært om årsregnskapet sett fra et produksjonsperspektiv. Vi vet hvordan det utarbeides, hvilke lover og regler det skal utarbeides etter og formålet med det. Men vi vet lite om det sett fra et brukerperspektiv. Med tanke på alle de ressurser som legges ned i framstillingen av årsregnskapene, undret vi oss over i hvilken grad det faktisk anvendes av brukerne. Med grunnlag i denne tanken var det at vi bestemte oss for å se nærmere på bruken av årsregnskaper, og da med utgangspunkt i banker som brukergruppe.

I følge teorien har forholdet til kreditor/bank stor betydning for bedriftene. For at en bank skal være villig til å låne penger til en bedrift tilsier teorien at de gjennomgår årsregnskapet, for så å konkludere med bedriftens finansielle stilling. Med utgangspunkt i figur 1 har vi funnet at årsregnskapet (X_1) er den indikatoren med størst betydning for en kredittvurdering. Vår formening om at årsregnskapet kun har en birolle i bankers kredittvurdering kan altså avkreftes. Vi fant også ut at banken er opptatt av å bruke alle delene av årsregnskapet, både resultatregnskapet, balansen, de tilhørende notene og kontantstrømoppstillingen. Alle delene er viktige for å få et helhetlig inntrykk av selskapets økonomi.

Bankene bruker også informasjon fra årsregnskapet når de vurderer de andre aspektene i kredittvurderingen (figur 3, (X_n)). Både i vurdering av budsjettens realisme, verdjustering av sikkerheter og når de følger opp lånebetingelser, er årsregnskapet utgangspunktet. I tillegg nevner flere av bankene at de også bruker årsregnskapet innen benchmarking - til å utvikle bransjetall og måle bedriftenes nøkkeltall opp mot hverandre.

Årsregnskapet skal være relevant og pålitelig. I tillegg skal det tilfredsstillende kravet til rettvise bilde. For regnskapsbrukerne er det viktig at årsregnskapet tilfredsstiller disse kravene, da det ofte blir brukt som beslutningsgrunnlag. Oppgaven til revisor er å påse at bedriftenes årsregnskap oppfyller disse kravene. Studien viser at flertallet av bankene er enige i at revisors gjennomgang øker tilliten banken har til årsregnskapets pålitelighet. Men funnene

tilsier også at banken foretrekker utvalgte revisorer og regnskapskontorer framfor andre. Dette skyldes den tilliten banken knytter til arbeidet deres.

Studiens delproblemstillinger tilsier at vi kan konkludere med at årsregnskapet blir brukt av bankene som beslutningsgrunnlag i en kredittvurdering.

5.5. Avslutning

I dette kapittelet vil vi først si litt om hva vi mener studien har bidratt med til det aktuelle forskningsområdet. Deretter kommer vi med noen avsluttende refleksjoner, og tilslutt rundes det hele av med forslag til videre forskning.

5.5.1. Vårt bidrag

På tross av at vi ikke har undersøkt hele populasjonen mener vi funnene har verdi og er et nyttig bidrag til forskningen på dette området. Studien har bidratt til kunnskap på et fagfelt som er i forholdsvis liten grad forsket på tidligere. Dette er selvsagt grunnet i at det er et ømfintlig fagfelt, ettersom kredittgivningspolitikken i de enkelte banker oppfattes som konkurransefortrinn som hemmeligholdes.

Studien viser til en side av regnskapsfaget som vi som studenter ikke har fått så god kjennskap til. Funnene viser at årsregnskapet i høyeste grad blir anvendt av banken. Funnene antyder også rom for forbedring. Regnskapsprodusenter kan dra nytte av denne studien da de får et innblikk i bankenes bruk av årsregnskapet.

5.5.2. Avsluttende refleksjoner

De undersøkelsene vi har gjort baserer seg kun på et utvalg av banker, og det er derfor vanskelig for oss å gjøre noen konklusjoner generelt sett. Vi mener derimot at studien inneholder tegn på at årsregnskapet brukes av bankene, og til det formål det utarbeides for.

Vi har ikke funnet tidligere forskning på dette området innen fagfeltet regnskap, noe som har vært med på å gjøre studien særlig spennende. Dette gjør at vi ser potensiale til videre

forskning på området. Studiens problemstilling er av et slikt omfang at det er mulig å iverksette ytterligere forskning innenfor nyansene av de tre delproblemstillingene.

5.5.3. Videre forskning

Studien er som nevnt ovenfor gjort på grunnlag av kun et utvalg av bankene i Norge. Derfor kunne det vært av stor interesse om det ble gjennomført en tilsvarende studie, med hele populasjonen. Da ville vi fått bekreftet, eller eventuelt avkreftet, de funnene og konklusjonene som er gjort i vår studie.

Til sammen er de tre delproblemstillingene med på å svare på hovedproblemstillingen, om bankers bruk av årsregnskapet i sitt arbeid med kredittvurderinger. Det er, som nevnt ovenfor, mulig å forske videre på problemstillingene, og særlig ser vi med stor interesse på iverksettelse av videre forskning på temaet rundt bortfallet av revisjonsplikten for små foretak. Dette vil være et høyaktuelt tema i de kommende årene, og vi tror det vil være interessant å forske på hvilken betydning dette bortfallet får for årsregnskapet både sett fra et produksjons- og brukerperspektiv.

Referanseliste

Bøker

Blumberg, B, Cooper, D. E. og Schindler, P. S. (2011), *Business Research Methods*, 3.utgave. McGraw-Hill Education, Berkshire

Bredesen, I. (2001), *Investering og finansiering*, 3. utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo

Framnes, R, Pettersen, A. og Thjømøe, H. M. (2006), *Markedsføringsledelse*, 7. utgave. Universitetsforlaget, Oslo

Guba, E. G. og Lincoln, Y. S. (1985), *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications, Newbury Park

Guba, E. G. og Lincoln, Y. S. (1989), *Fourth generation evaluation*. Sage Publications, Newbury Park

Gulden, B. P. (2010), *Den eksterne revisor* 7.utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo

Hoff, K. G. (2005), *Bedriftens økonomi* 6. utgave. Universitetsforlaget, Oslo

Hoff, K. G. og Bjørnenak, T. (2005), *Driftsregnskap og budsjettering*, 4.utgave. Universitetsforlaget, Oslo

Huneide, J.-E, Pedersen, K, Schwencke, H. R. Og Haugen, D. O. (2011), *Årsregnskapet i teori og praksis* 12.utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo

Jarøy, J (2010), *Jarøy Skattelovsamling*. Jacob Jarøy Forlaget, Skien (Aksjeloven, Panteloven, Regnskapsloven, Revisorloven)

Johannessen, A, Kristoffersen, L. og Tufte, P.A. (2001), *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*, 3. utgave. Abstrakt forlag, Oslo

Koller, T, Goedhart, M og Wessels, D. (1990), *Valuation. Measuring and Managing the Value of Companies*, 5. utgave. McKinsey and company), New Jersey

Kristoffersen, T. (2008), *Regnskapsteori*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Bergen

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009), *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utgave. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo

Langli, J. C. (2010), *Årsregnskapet*, 9.utgave. Gyldendal Norske Forlag AS, Oslo

NRS 16 Årsberetning (november 1999, sist revidert januar 2010). Norsk RegnskapsStiftelse, Oslo

NRS(F) Kontantstrømoppstilling (oktober 1995, revidert juni 2008). Norsk RegnskapsStiftelse, Oslo

Revisors Handbok (2011). Den Norske Revisorforening, Oslo

Saunders, M, Lewis, P. Og Thornhill, A. (2009), *Research Methods for Business Students*, 5. Utgave. Pearson Education, Harlow

Artikler og dokumenter:

Eklund, T., ”Kredittrisiko på utlån til foretak – hvilken tankegang og logikk bør ligge til grunn for vurderingene? ”, i Praktisk økonomi og finans nr. 1/2005 (Likviditetskaret)

Flakke, P. A., ”Utviklingen innenfor kredittvurdering og forholdet mellom bank og kunde de siste tiår”, i Praktisk økonomi og finans nr. 3/2010

Kostas N. Dervitsiotis (2000). ”Benchmarking and business paradigm shifts”. Total Quality Management, 11:4-6

Langli, J. C., ”Hvem er brukerne av årsregnskapene til små aksjeselskaper, og trenger de reviderte regnskaper? ”, i Praktisk økonomi og finans nr. 1/2009

Løvland, J., Iversen, A. (2001). ”Benchmarking som metode i bedriftsutvikling”, i Økonomisk Fiskeriforskning 11: 1

NOU 1995: 30. 8 Noteopplysninger, punkt 8.1 Generelle betraktninger om lovregulering av notekrav

NOU 2003: 06. Overgang til periodiseringsprinsippet i statens regnskap: Sentrale utfordringer og konsekvenser, pkt. 1.2.1.1. Målsetninger for regnskapet ut fra et brukerperspektiv

NOU 2008: 12. Revisjonsplikten for små foretak. 2 Utvalgets sammensetning og mandat. Oslo: Finansdepartementet

Pedersen, P. E., ”En teoretisk-metodisk sammenligning av ulike tilnærminger til finansiell diagnostisering”, i Beta nr. 2/96

Prop. 51 L, 2010-2011. Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak): Endringer i revisorloven og enkelte andre lover (unntak fra revisjonsplikt for små aksjeselskaper)

PricewaterhouseCoopers (2007). Din guide for ansvarlig eierstyring og selskapsledelse. *connectedthinking

Skarsvåg, F., ”Scorekort i kredittvurdering”, i Praktisk økonomi og finans nr. 1/2005

Stenheim, T. og Blakstad, L., ”Regnskapsregulering – offentlig regulering eller markedsløsning”, i Magma nr. 6/2007

Thoresen, P., ”Styrearbeid og daglig ledelse. Styret er ”arkitekten”(...) daglig leder er ”byggmesteren”, i Praktisk økonomi og finans nr. 4/2005

Nettsider:

[1] Regnskapet er en viktig ressurs. Hentet 30.05.2012

https://www2.sparebank1.no/portal/4210/3_privat?nfpb=true&pageLabel=page_privat_innhold&aId=1188301486413

[2] Sitat assisterende banksjef i DNB Trondheim. Hentet 31.05.2012

http://www.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fwww.narf.no%2Fmagasin%2Feldre%2Fmagasin_15%2Fartikkel01.html&h=BAQERYoOR

[3] Store norske leksikon. Hentet 30.05.2012

<http://snl.no/bank>

[4] Finansnæringens fellesorganisasjon, statistikk. Antall ekspedisjonssteder, forretnings- og sparebanker (hovedkontorer og filialer). Hentet: 30.05.2012

<http://www.fno.no/no/Hoved/Statistikk/Bank/Antall-ekspedisjonssteder/>

[5] Finansnæringens fellesorganisasjon, statistikk. Bankstatistikk. Ti største banker i Norge. Hentet: 30.05.2012

<http://www.fno.no/no/Hoved/Statistikk/Bank/>

[6] Finansnæringens fellesorganisasjon, statistikk. Markedsandeler. Hentet 30.05.12.

<http://www.fno.no/no/Hoved/Statistikk/Bank/>

[7] D&B Interactive-modell: Hentet: 30.05.2012

<http://soliditet.no/vaare-tjenester/kreditsjekk/kreditsjekk-foretak>

[8] Disse valgte bort revisjon i 2011. Hentet 30.05.2012

http://revregn.no/index.php?seks_id=234828&element=kapittel

[9] Research Methods Knowledge Base. Design - What is research design? Hentet 30.05.2012

<http://www.socialresearchmethods.net/kb/desintro.htm>

Vedlegg 1

Under vises intervjuguiden som vi sendte til respondentene i forkant, og vi benyttet oss av ved gjennomføring av intervjuene. Guiden tar utgangspunkt i studiens delproblemstillinger, derfor har den også struktur etter disse. Den ble brukt som en veiledning ved intervjuene. Oppfølgingsspørsmålene ble stilt etter behov, der det var nødvendig.

Intervjuguide

1. Hvilken informasjon etterspør banken fra kunden når han søker om kreditt?

Ny kunde:

- Årsregnskap (siste reviderte)
- Budsjett
- Selvangivelse
- Forretningsplan (dersom nyetablering eller endret virksomhet)
- Sikkerhetspapirer/verditakst dersom man vil stille pant
- Firmaattest
- Kontantstrøm
- (Daglig) ledelses renommé
- Annet:

Eksisterende kunde:

- Årsregnskap (siste reviderte)
- Budsjett
- Selvangivelse
- Forretningsplan (dersom nyetablering eller endret virksomhet)
- Sikkerhet
- Firmaattest
- Kontantstrøm
- (Daglig) ledelses renommé
- Annet:

2. Kan du beskrive saksbehandlingsprosedyren ved en mottatt låne-/kreditsøknad?

Oppfølgingsspørsmål:

a) Har dere et personlig møte med søkeren i løpet av prosessen?

- Nei
- Ja. Når:

3. Er banken resultat- eller balanseorientert?

- Resultat
- Balanse
- Begge deler

Oppfølgingsspørsmål:

a) Hvorfor har dere mest fokus på resultat/overskudd?

b) Hvorfor har dere mest fokus på eiendeler/egenkapital?

4. Sammenligner dere regnskapene til selskap innen samme bransje?

- Nei
- I liten grad
- Ja, i enkelte sammenhenger
- I stor grad
- Ja, alltid

5. Etterspør dere noen gang perioderegnskaper?

- Nei
- Ja, hos nye kunder
- Ja, hos alle kunder

Oppfølgingsspørsmål:

a) Hvorfor etterspør dere perioderegnskaper?

- For å få oppdaterte tall
- For å kunne se en utvikling
- For å kunne sammenligne med eventuelle budsjetter
- Annet:

b) Kan perioderegnskaper påvirke kredittvurderingen?

Kommentarer:

6. Bruker dere kredittmodeller?

Oppfølgingsspørsmål:

a) Er det en felles kredittmodell for alle kunder?

b) Hvis nei, hvordan er modellen differensiert?

- Bransje
- Størrelse
- Geografi
- Annet:

c) Hvilke variabler består den av?

- Hemmelig
- Inntjening
- Tæring
- Ledelsesadferd
- Betalingshistorikk
- Alder
- Andre:

d) Hvordan vektet de ulike variablene?

- Hemmelig
- Annet:

e) Er det mulig å overprøve/påvirke kredittmodellen manuelt?

- Nei
- Ja. Hvordan:

f) Hvilke variabler vil kunne føre til avslag? (Røde flagg)

- Betalingsanmerkninger
- Dårlig likviditet
- Rot i papirene
- Manglende sikkerhet
- Underskudd de siste regnskapsårene
- Annet:

g) Hvordan klassifiseres kundens ratingresultater?

- Rød, gul, grønn
- Annet:

7. Korrigerer dere kredittmodellen for regnskapsprinsipper, for eksempel bruk av fullført kontrakts- eller løpene kontrakts metode?

8. Sjekker dere notene for å få en bedre forståelse av blant annet estimat på avskrivning av eiendom, inntektsført goodwill osv.?

9. Vurderer dere varebeholdningen (og andre aktiviserte verdier) som kan påvirke til bedre likviditet?

10. Hvordan blir informasjonen som banken innhenter bearbeidet?

Oppfølgingsspørsmål:

a) Ser banken på hvilken utvikling bedriften har hatt over tid?

b) Har dere egne folk som behandler regnskapstall?

- Ja, alltid
- Ja, når det er snakk om store kunder/lån
- Ikke alltid
- Nei

c) Er det noen nøkkeltall dere er spesielt interessert i?

11. Hvilken informasjon fra andre kilder etterspør banken når en kunde søker kreditt?

- Budsjet
- Forretningsplan
- Hvilken kompetanse som fins i bedriften
- Bransjetilhørighet, har banken kjennskap til bransjen fra før?
- Hvem er ledelsen? (Virksomhetsstyring og ledelsesevne)
- Betalingsvilje
- Annet:

12. Hvilken rolle spiller budsjetter?

Oppfølgingsspørsmål:

a) Hvordan vektlegges budsjetter i vurderingsprosessen?

- I ingen grad
- I liten grad
- Noe
- I større grad
- I stor grad

- b) Spiller bankens kunnskap og erfaring inn på om et budsjett vurderes å være optimistisk eller pessimistisk?

13. Hvilke krav stiller dere til sikkerhet/pant?

Oppfølgingsspørsmål:

- a) Hvilke krav har dere til verdivurderingen av sikkerhetsobjekter?
- b) Kan en høy egenkapitalprosent redusere kravet til sikkerhet/pant?

14. Covenants-krav. Bruker dere noen?

- Egenkapitalprosent
- Rapportering til riktig tid
- Ingen regelbrudd
- Konesjonsregler gitt av myndighetene
- Annet:

Oppfølgingsspørsmål:

1. Hva skjer dersom covenants-krav brytes?

1. Hvilken betydning har revisor for banken?

- Ingen betydning
- Liten betydning
- Noe betydning
- Stor betydning
- Avgjørende betydning

Oppfølgingsspørsmål:

- a) Vil banken kreve at enkelte regnskap godkjennes av revisor?
- Nei
 - Ja. Når:

Hvis nei:

- b) Vil kunder som ikke har et revisorgodkjent regnskap kunne tillegges et risikopåslag i rentekostnadene?
- c) Hvor store lån vil dere kunne yte uten å ha et revisorgodkjent regnskap lagt til grunn?

d) Blir covenants-kravene strengere for selskap som ikke har revisorgodkjent regnskap?

2. Øker bruk av revisor kvaliteten og/eller påliteligheten til regnskapet?

Oppfølgingsspørsmål:

a) Er det poster i regnskapet dere vil gå grundigere gjennom?

3. Gjør banken korrigeringer i kredittvurderingsmodellen til de små selskapene som velger ikke å bruke revisor?